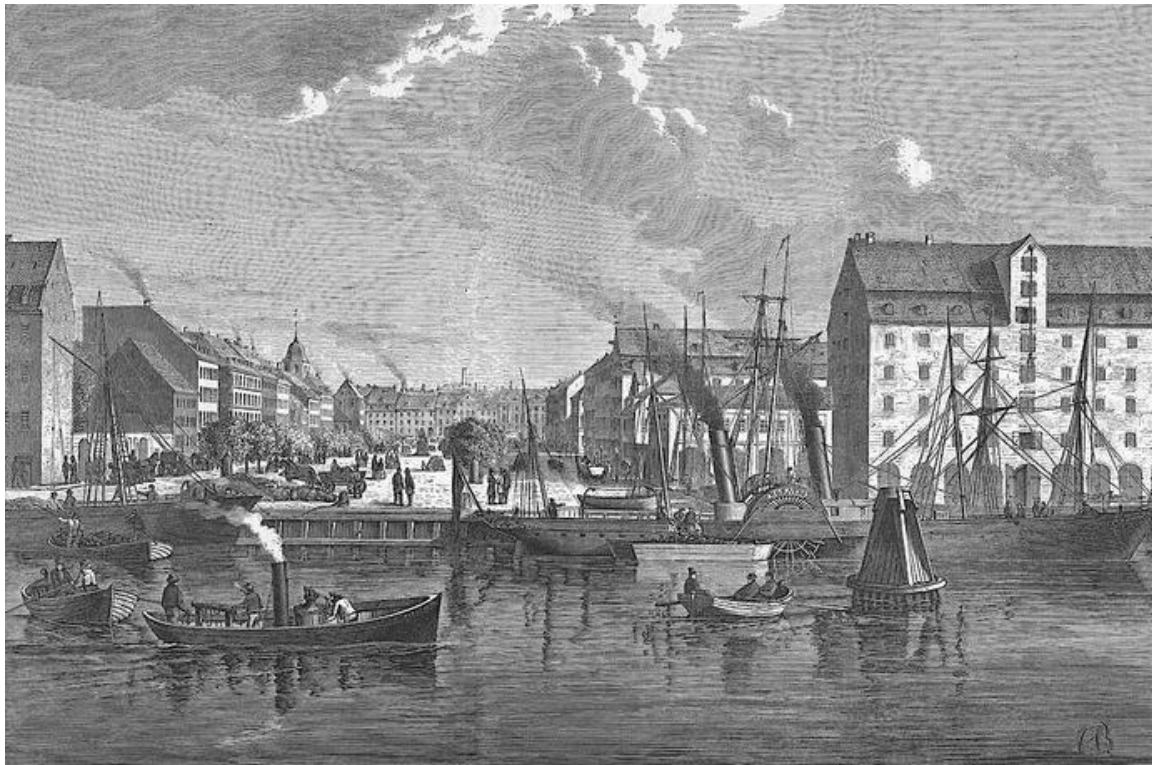

KØBENHAVNS MUSEUM / MUSEUM OF COPENHAGEN

KBM 3987 Toldbodgade Syd

Sankt Annæ Øster Kvarter, Garnisons Sogn, Sokkelund Herred,
Københavns Amt.

Sb. Nr. 020306-538

Stine Damsbo Winther

Københavns Museum
Vesterbrogade 59
1620 København V
Telefon: +45 33 21 07 72
Fax: +45 33 25 07 72
E-mail: museum@kff.kk.dk
www.copenhagen.dk

Forsidebillede: Udsigt i 1865 over Sankt Annæ Plads fra havnen. Tegning af Carl Emil Baagøe (1829-1902).

© Københavns Museum 2013

Indholdsfortegnelse

1 Resumé.....	6
2 Undersøgelsens forhistorie	7
3 Administrative data.....	8
4 Øvrige data	8
5 Topografi, terræn og undergrund.....	9
6 Målesystem	12
7 Udgravningsmetode	12
8 Undersøgelsens resultater	12
8.1 Toldbodgade 19-21.....	13
8.2 Toldbodgade 24-35.....	16
8.3 Toldbodgade 33-35.....	21
8.4 Sankt Annæ Plads 10-12.....	24
8.5 Sankt Annæ Plads 15.....	26
8.6 Lille Strandstræde.....	27
8.7 Amaliegade	28
8.8 Store Strandstræde 20	28
8.9 Fund	29
8.9.1 Registrering.....	29
8.9.2 Genstande.....	29
8.9.2 Utvärdering.....	30
8.10 Sammenfatning og konklusion.....	34
9 Fremtidigt arbejde.....	35
10 Litteraturliste.....	35
10 Anlægsliste.....	36
11 Fotoliste	39
12 Fundliste	41
13 Bilag.....	45
Bilag 1.....	46
Bilag 2.1	60
Bilag 2.2	61

Bilag 2.3	62
Bilag 2.4	63
Bilag 2.5	64
Bilag 2.6	65
Bilag 2.7	66
Bilag 3.....	67

Figur 1. Placeringen af KBM 3987 Toldbodgade Syd (rød stjerne).

1 Resumé

Dansk

I forbindelse med HOFORs nedlægning af fjernvarmerør i Toldbodgade, Store Strandstræde, Lille Strandstræde, Sankt Annæ Plads samt i Amaliegade førte Københavns Museum tilsyn med jordarbejdet. Det arkæologiske feltarbejde udførtes som en tilsynssag.

Der blev påtruffet flere fundamentsforløb og to ensartede anlæg af træ i form af en base eller fundament til en ukendt trækonstruktion. Udsmidslagene i området er fundrige, og her blev opsamlet 236 genstande, som kan dateres fra 1600-tallet til 1800-tallet, men med hovedvægt på 16- og 1700-tallet.

Perioder: Renæssancen til 1800-tallet.

Anlæg: landindvinding, byggemodning, havnerelaterede anlæg.

Nøgleord: Toldbodgade, havnefront, kajforløb.

English

In connection with HOFORs constructing the heating pipe grid at Toldbodgade, Store Strandstræde, Lille Strandstræde, Sankt Annæ Plads and Amaliegade the Museum of Copenhagen decided that it was necessary to conduct an archaeological watching brief.

Several well preserved foundations and two wooden structures in terms of bases or foundations for an unknown type of wooden construction were found. The dump layers at the area are rich in finds and 236 objects were collected, dating from the 1600s to the 1800s, but mainly from the 16-1700s.

Periods: Renaissance to the 1800s.

Features: land reclamation, land development, harbor related structures.

Key words: Toldbodgade, harbour front, wharfs.

2 Undersøgelsens forhistorie

Københavns Museum modtog d. 10.9.2012 en henvendelse fra HOFOR, idet der skulle anlægges fjernvarme i et større område omkring Toldbodgade (Figur 1). Det berørte område var fordelt på flere adresser i området men blev samlet betegnet "KBM 3987 Toldbodgade Syd".

Henvendelsen blev fulgt op af en arkivalisk kontrol i Københavns Museums arkiv samt Nationalmuseets database over arkæologiske fund i Danmark (Fund og Fortidsminder). Dette arbejde afslørede, at anlægsarbejdet ville komme til at foregå indenfor et af Kulturstyrelsens udpegede kulturarvsarealer samt et område, hvor der kunne forventes en høj frekvens af arkæologiske fund.

Der er i området omkring Toldbodgade og Sankt Annæ Plads tidligere gjort en del fund fra 1600-1900-tallet (Tabel 1). Placeringen af lokaliteten, der lå i et område med rige affaldslag og delvis i det opfyldte havnebassin, rejste forventninger om, at ældre sektioner af bolværker og fundrige lag kunne berøres ved arbejdet.

Sb.nr.	KBM nr.	Datering	Arkæologiske observationer	Adresse	År
Uden j.nr.		1700-tallet	Fund af dele af Store Kongensgade bakkebord samt tallerken med fuglemotiv fra samme fabrik.	Toldbodgade	1968
Uden j.nr.		1600-tallet	Ved pilotering under det kommende Hotel Admiral blev der bragt mange fine 1600-tals fund for dagen. Desuden fund af store mængder tekstiler og læder	Toldbodgade 24-28	1973
Uden j.nr.			Ramsing observerer ubrudte lagserier.	Sankt Annæ Plads	1919
Uden j.nr.			lagttagelser af bl.a. affaldslag med røde murbrokker.	Sankt Annæ Plads	1928
Uden j.nr.			Rester af bolværk på tværs af Sankt Annæ Plads mellem Kvæsthusgade og Toldbodgade med ca. 3 meters afstand.	Sankt Annæ Plads	1953
		Jægerstenalder		Amaliegade 13	
020306-95	Nationalmuseets 2. afdeling j.nr.1585/87	1600-tallet	Ved udgravning til en regnvandsbrønd blev en brølægning og et kakkelfragment fra 1600-tallet registreret.	Amaliegade 4b	1987
020306-232	KBM 2478	1600-tallet	Rester af et muret fundament, over 155 m langt, lagt i gule uregelmæssige teglsten; formodes at stamme fra en reberbane tilhørende Det Islandske Kompagni, anlagt mellem 1621 og 1660. Det kan dog også tolkes som del af haveanlægget omkring Sophie Amalienborg.	Amaliegade	2002

	KBM 2831 "De 200 huller"	1700-tallet	Bygningsrester, vandforsyning og ubrudte lagserier.	Sankt Annæ Plads 15, Toldbodgade	2003-04
	KBM 3260 KBM 3261		Ved fjernvarmearbejde fremkom et rigt genstandsmateriale i form af lædersko, tovværk, glasflasker, porcelæn, fajance og keramik.	Sankt Annæ Plads 9 & 30	2005
	KBM 3330	16-1700-tallet	I forbindelse med udgravning til et underjordisk bygværk nord for Amaliehaven iagttoges genstandsrigt kulturlag (lossepladslag) samt bolværk fra efterreformatork tid.	Toldbodgade 34	2007
020306-529	KBM 3975	16-1800-tallet	I forbindelse med fjernvarmeomlægning blev der iagttaget bolværksforløb, kulturlag samt et firkantet vandværk.	Sankt Annæ Plads 26-30	2013
020306-333	KBM 3500 KBM 3543	15- 1700-tallet	Registrering af trævandværk og ekstremt genstandsrigt opfyldslag.	Sankt Annæ Plads 28	2007

Tabel 1. Tidligere arkæologiske observationer i området omkring Toldbodgade.

Museet fremsendte et tilsynsbudget til Kulturstyrelsen 27.11.2012. Dette godkendtes d. 17.12.2012, hvorefter museet modtog bygherres skriftlige accept af tilsynsbudgettet 18.12.2012. Undersøgelsen påbegyndtes 14.1.2013.

3 Administrative data

Bygherre på projektet var HOFOR, Ørestads Boulevard 35, 2300 København S. Entreprenør på jordarbejdet var NCC Construction Danmark A/S, Tuborg Havnevej 15, 2900 Hellerup. Undersøgelserne blev bekostet af HOFOR som bygherre jf. Museumslovens § 26 stk. 2, 1. pkt. om arkæologiske undersøgelser i forbindelse med bygge- og anlægsarbejder.

Beretningen og al kommunikation med HOFOR, Kulturstyrelsen og andre interessenter forbundet med undersøgelsen er at finde i museets sagsregistreringsdatabase og sagsakter m.v. er desuden lagt i eDoc.

Originaldokumentation og genstandsmateriale opbevares hos Københavns Museum under journalnummer "KBM 3987 Toldbodgade Syd" og internt sagsnummer 2813. En elektronisk kopi af beretningen sendes til Kulturstyrelsen og til HOFOR.

4 Øvrige data

Tilsynet blev startet d. 14.1.2013, og der blev løbende foretaget tilsyn med lokaliteten og gravningerne frem til 8.11.2013.

Feltarbejdet blev varetaget af Københavns Museum med den indledende sagsbehandling udført ved museumsinspektør Niels Grumløse. Udgravningsansvarlig var museumsinspektør Hoda El-

Sharnouby. Daglig leder og beretningsansvarlig var arkæolog Stine Damsbo Winther. Derudover deltog arkæolog Niels H. Andreasen og Jacob Mosekilde.

Fundregistrering og fundrapport er foretaget af arkæolog Claes Hadevik samt museumsinspektør Rikke Søndergaard Kristensen.

5 Topografi, terræn og undergrund

Sankt Annæ Plads er en langstrakt plads i København, der danner overgang mellem området ved Nyhavn og Frederiksstaden. Før anlæggelsen af Sankt Annæ Plads var området en fugtig eng med græssende får og køer¹. Kystlinjen lå på det tidspunkt, hvor Amaliegade ligger den dag i dag, dvs. fra Sankt Annæ Plads, midt igennem Amalienborg og hele vejen op til Kastellet. Området lå uden for byens volde, og blev senere hen opkøbt af Christian d. IV, som ønskede at anlægge en ny bydel på arealet. I løbet af 1600-tallet begynder arealet langsomt at blive fyldt op med affald fra byen².

I midten af 1600-tallet fik generalløjtnant Axel Urup til opgave at udarbejde en plan for området³. Planen gik grundlæggende ud på, at kvarterets gader skulle ligge vinkelret på hinanden i et skaklignende mønster i modsætning til middelalderbyens kringlede gadenet. Det blev dog i stedet den hollandske ingeniør Heinrich Rüse, der bebyggede området.

Inden byggeriet rigtig kom i gang, fik området en prominent ejer, da Dronning Sophie Amalie i 1660'erne opkøber grunde for at bygge sit sommerslot – Sophie Amalienborg. I forbindelse med slottet blev der anlagt en stor have, som var omkranset af kanaler. Slottet blev opført i 1667-73 og nedbrændte i 1689⁴. Slottet er endnu ikke påvist arkæologisk, men menes at have ligget der, hvor Amalienborg ligger den dag i dag. Kanalernes forløb kendes indgående fra det kartografiske materiale⁵. Kanalen syd for slottet løb parallelt med, og nord for, den gade, der på det tidspunkt hed Sankt Annæ Gade. Gaden svarer i dag til den sydligste kørebane på Sankt Annæ Plads. Kanalen kom til at ligge, hvor der tidligere lå en vejforbindelse mellem Strandstræderne og Toldboderne. Men omkring 1670 blev Toldbod-forbindelsen etableret uden om skansen ved Sankt Annæ Bro og forbundet med Strandstræderne via den nyanlagte Sankt Annæ Gade. I årene efter 1689 blev området inddelt i en have og en eksercerplads, og kanalen på Sankt Annæ Gade blev udvidet i bredden.

I 1749 frigiver Frederik d. V. haven og eksercerpladsen til bebyggelse og anlæggelsen af den nye bydel Frederiksstaden. I dette projekt indgik en opfyldning af kanalerne omkring Sophie Amalienborg-området, hvilket fremgår af en tegning over Eigtveds projekt fra ca. 1749⁶.

I foråret 1750 besluttede Magistraten, at kanalen skulle tømmes for vand og opfyldes med dagrenovation. Med opfyldningen af kanalen på Sankt Annæ Gade blev der lagt en betydelig bredde til gaden, og navnet blev efterhånden ændret til Sankt Annæ Plads⁷.

Opfyldningen af selve området omkring Sankt Annæ Plads skete sandsynligvis i løbet af 1600-tallet. Der blev i 1664 udstedt kongelig befaling om, at renovationen skulle køres ud ved

¹ Faber 1989:167ff.

² Nielsen 1884:408.

³ Bruun 1890:28; Faber 1989:167ff.

⁴ Faber 1989:171.

⁵ Lorenzen 1942.

⁶ Lorenzen 1942:Planche XXXIX A.

⁷ Erichsen 1971:147

Dronningens Have ved Reberbanen⁸. Det lader ikke til, at området har været helt klar til at blive bebygget, for i 1716 bliver der udstedt endnu en kongelig befaling om, at skrald og affald skal hældes ud på området mellem det daværende Toldboden og nuværende Sankt Annæ Plads, da området skulle opfyldes til tømmerpladser. Havnefronten blev herved anlagt ved hjælp af omfattende opfyldninger, som førte til anlæggelsen af Ny Toldbodgade i 1719. Herved blev havnen fremskudt mod nord. Endnu i 1721 var disse pladser ikke helt opfyldte, eftersom der på dette tidspunkt er forhandlinger i gang om nogle ”uopfyldte mosepladser”. Ejerne af disse pladser ville først få ejendomsret over dem, når de havde opfyldt dem på egen hånd⁹. På Geddes kort fra 1761 er grunden indrammet på kortet. Men på kortet lader det ikke til, at denne er bebygget eller beplantet endnu.

Da Frederiksstaden blev anlagt, og området langs vandet blev anlagt som et nyt elegant kvarter, blev det besluttet at flytte tømmerpladserne på grund af frygten for ildebrand. Tømmerpladserne blev flyttet, men på trods af de nye mondæne naboer, blev havnefronten fortsat benyttet til havneaktiviteter.

I 1802 blev området opkøbt af en velhavende skibsejer, Lars Larsen, som etablerede en skibs- og tømmerplads på området, som derefter blev kendt som ”Larsens Plads”.

Figur 2. Udsigt over Larsens Plads mod syd i 1840 inden etableringen af Kvæsthusbroen. Pakhuset bygget i 1787, som i dag huser Admiral Hotel, er den høje bygning til højre i billedet.

I de sidste årtier af 1800-tallet manglede store dele af arealerne langs Københavns havn de fornødne brede kajer bag bolværkerne, hvor der kunne anbringes spor, pakhuse, skure og kraner. Mellem 1891-98 ombyggedes bolværkerne langs Havnegade og på søndre Toldbodplads, i forbindelse med gennemførelsen af havnesporet fra Østerbros station til Larsens Plads (1899).

For enden af Sankt Annæ Plads blev Kvæsthusbroen anlagt i perioden 1848-50 som en udvidelse af Kvæsthuskajen. Broen blev udvidet i længden og bredden ad flere gange i 1877-78, 1895 og 1913.

På Chr. Geddes kort fra 1757 (figur 3) kan det ses, at der på hjørnet af Sankt Annæ Plads og Toldbodgade lå en bygning, der husede Den Kongelige Maltmølle, der også kaldtes Kruses Mølle¹⁰. Møllen bryggede malt til byens 100 bryggerier.

Det Islandske Handelskompagni havde en Reberbane på området, som menes at have løbet fra den nuværende Sankt Annæ Plads til et stykke ind ad Amaliegade¹¹.

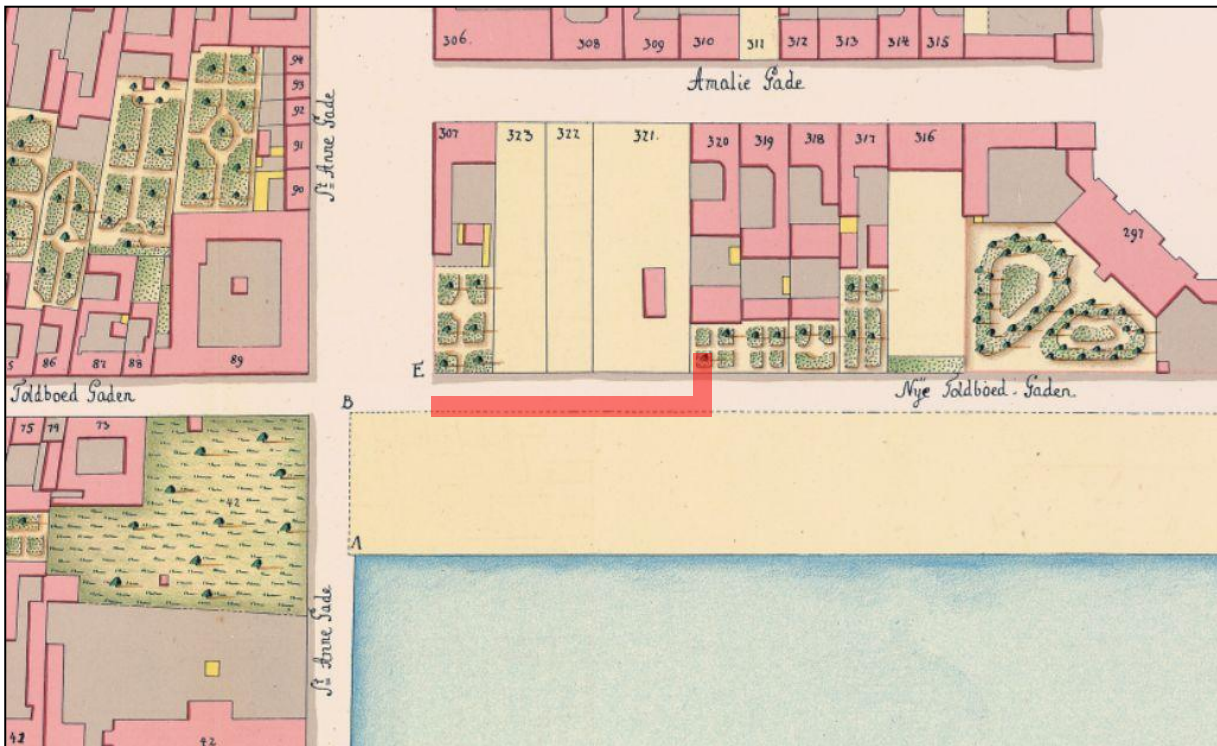
Sankt Annæ Plads var frem til 1852 blot en brostensbelagt plads men fik senere sine grønne anlæg med statuer af kong Christian IX (1818-1906) samt industrimanden C. F. Tietgen (1829-1901).

⁸ Nielsen 1889:37

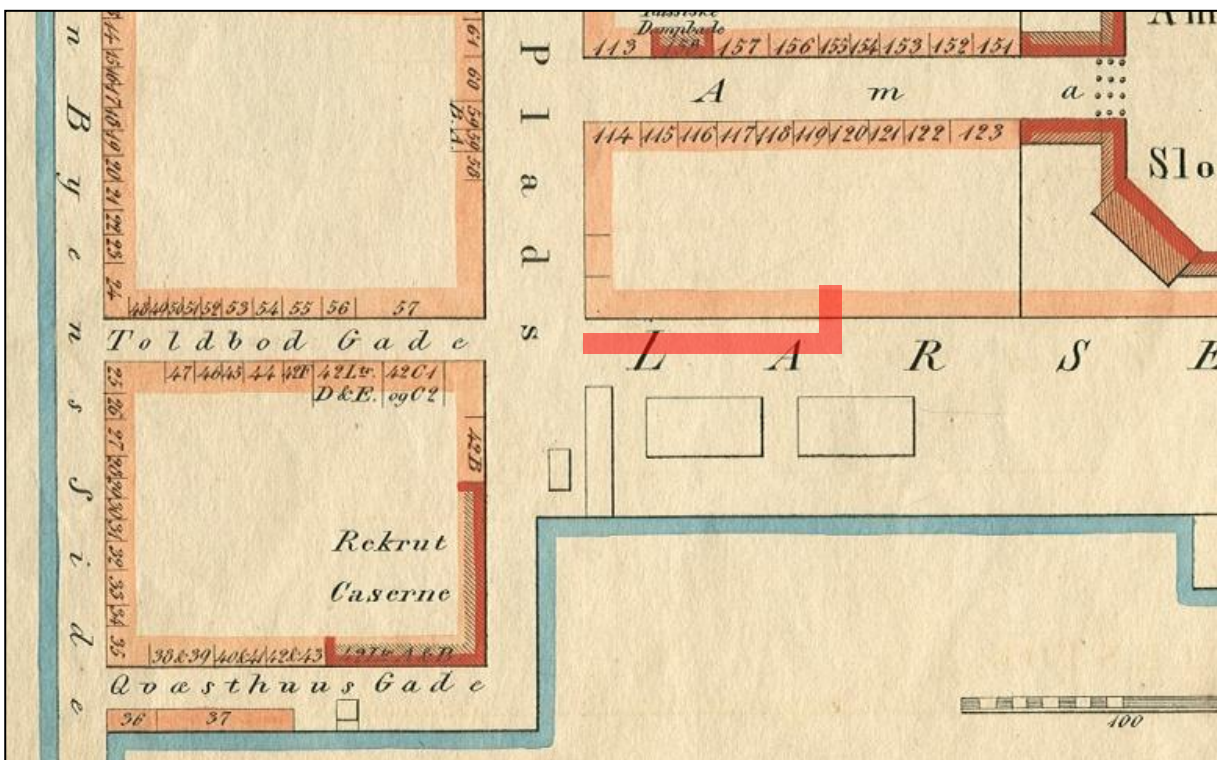
⁹ Nielsen 1892:332

¹⁰ Jonge 1945:291-326

¹¹ Nielsen 1885:313.

Figur 3. Udsnit af Geddes kvarterkort fra 1757. Larsens Plads er indrammet, men endnu ikke bebygget. Den transparente røde firkant angiver den omtrentlige placering af dele af den undersøgte lokalitet.

Figur 4. Udsnit af Sterms kort over Sankt Annæ Øster Kvarter fra 1840-41. Pakhusene på Larsens Plads ses nu angivet. Den transparente røde firkant angiver den omtrentlige placering af dele af den undersøgte lokalitet.

6 Målesystem

Hvor det var muligt, blev fjernvarmegrøfterne målt ind digitalt med museets GPS (model Trimble R6 med tilhørende TSC2 håndholdt dataenhed), der har en præcision på 3 cm både horisontalt og vertikalt. Alle opmålinger er foretaget indenfor DKTM's koordinat system. Grøfterne har ved opmålingen fået allokeret et unikt identifikationsnummer, genereret af GPS-systemet.

Informationerne kunne derefter importeres til IntraSIS¹². I de tætte baggårde var det ikke muligt at benytte GPS'en på grund af for usikker præcision. I stedet blev grøfterne målt ind manuelt med målebånd i forhold til eksisterende bygninger og derefter lagt i IntraSIS.

De fremkomne arkæologiske anlæg blev indmålt i forhold til grøfterne samt de nuværende bygninger. Registreringen af disse er primært udført som skitser, med tilhørende mål, der derved efterfølgende kunne georefereres og lægges ind i IntraSIS.

7 Udgravningsmetode

Det arkæologiske arbejde bestod af et løbende tilsyn, hvorunder arkæologiske anlæg og synlig stratigrafi blev registreret, digitalt fotodokumenteret og fund blev indsamlet. Det ansås ikke på noget tidspunkt for nødvendigt at standse anlægsarbejdet, da det var muligt at dokumentere de fremkomne anlæg, når gravemaskinen ventede på lastbiler til bortkørsel af jord samt i gravefolkenes pauser.

Da gravning af grøfterne foregik med maskine, hvor jorden oftest blev placeret direkte på lastbiler var der ringe mulighed for at rode jorden igennem for fund. Fund blev henført til det grøftestykke, hvor fra de blev optaget.

Da entreprenørens erfarne maskinfører i flere år har samarbejdet med museet på anlægsarbejder blev der udvist stor forståelse for det arkæologiske arbejde. Således opdagede maskinføreren flere gange arkæologiske genstande i gravemaskinens skovl og gjorde arkæologen opmærksom herpå.

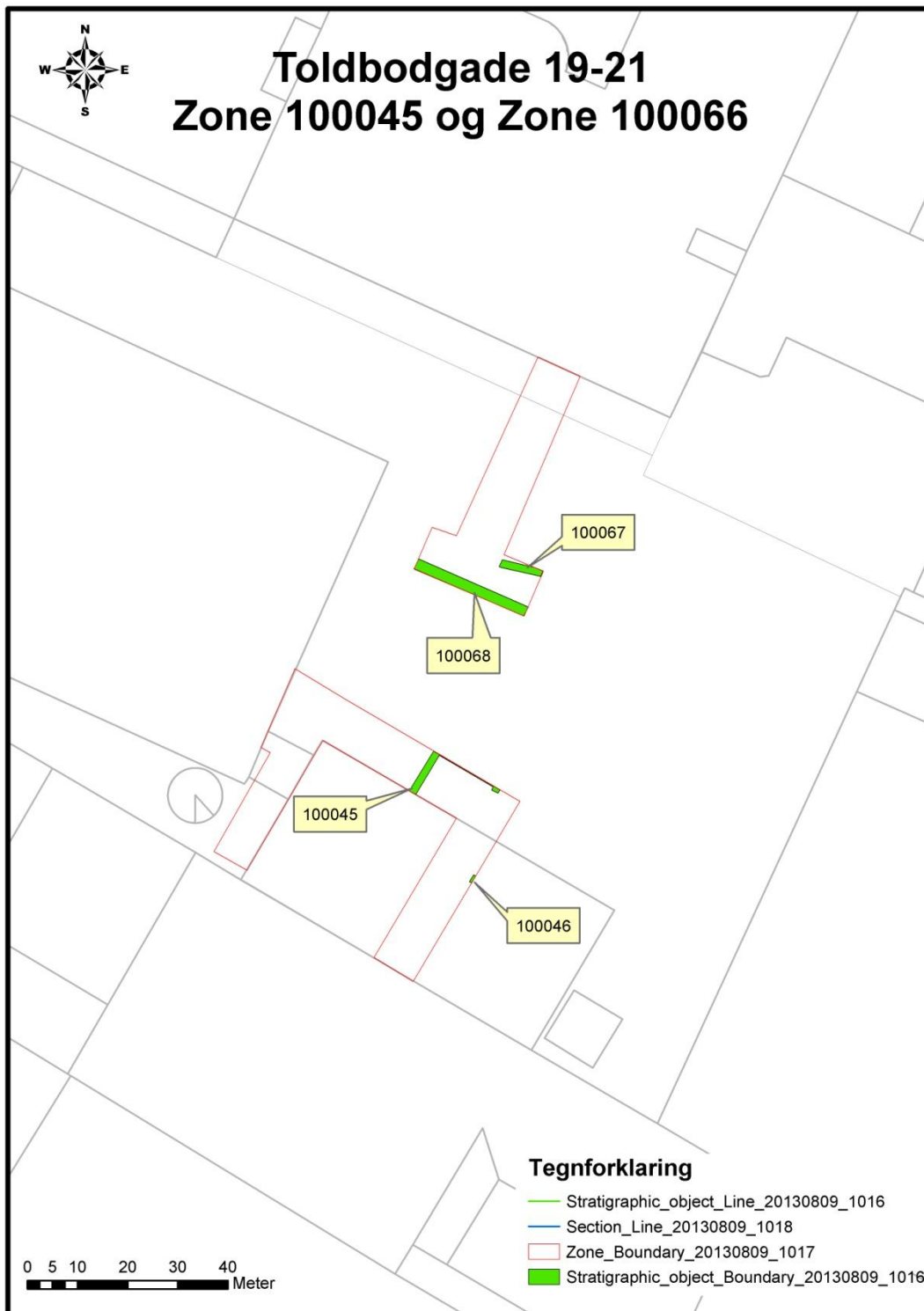
8 Undersøgelsens resultater

Den øverste halve meter under nuværende overflade var generelt forstyrret af recente kabel og ledningsføringer.

Ved undersøgelsen blev der dokumenteret 25 stenkonstruktioner, otte trækonstruktioner samt fire lagsekvenser.

¹² IntraSiS Explorer systemet er udviklet af det svenske kulturministerium og benyttes i forbindelse med indsamling, relatering, strukturering samt arkivering af data.

8.1 Toldbodgade 19-21

Figur 5. Zone 100045 og 100066, Toldbodgade 19-21

Zone 100044

Der blev i baggården til Toldbodgade 19-21 gravet to grøfter (se figur 5). I den sydligste (100044) blev der fundet et sammenhængende fundamentsforløb (100045), der fremkom 0,5m uno. Murværket var 0,23 m bredt, og det kunne følges 0,65 m i højden. Der blev iagttaget minimum ni skifter, der syntes at være muret i bindere-løbere-bindere-løbere. Fundamentet bestod af gule, røde og orange teglsten med målene 22,5x10,5x6 cm. Mørtelen var lys grå og løs, gruset og var grov i strukturen. Fundamentet fortsatte ned under udgravningsgrænsen, der var i ca. 1,10 m uno. Murværket fortsatte ind under det nuværende garageanlægs fundament mod sydvest. Fundamentet slog 2 knæk (hjørner) og blev afbrudt mod sydvest i den østlige side af recente rør. Fylden, i hvad der kan være indvendigt i fundamentet, kunne ikke erkendes, da det blev gravet væk uden arkæologens tilstedeværelse.

Figur 6. Fundament 100045

I samme grøft blev der fundet et nordvest-sydøst gående fundament (100046). Dette kunne kun erkendes i profilen, da det ellers var blevet ødelagt af recente forstyrrelser. Fundamentet minder meget om 100046 i struktur og mål, men det kan ikke siges, om de er sammenhørende. Fra fyldet i grøften blev samlet flere skår af keramik, der dateres bredt til 1550-1848 (se fundrapport, bilag 1).

Zone 100066

Zone 100066 lå nordøst for zone 100044. Her blev der fundet et nordvest-sydøst gående fundament (100068), hvis top lå i ca. 0,35 m uno og fortsatte ned til ca. 1 m uno, hvilket svarede til udgravningsgrænsen. Fundamentet var minimum 0,40 m bredt men fortsatte ind i profilen mod sydvest, så dets fulde bredde ikke kunne erkendes. Det var minimum 2,20 m langt og fortsatte ind i

begge profiler. Syd for og over fundamentet lå der mange brokker og en enkelt kampesten, der målte ca. 0,2x0,3 cm. Dennes top var i ca. 0,7 m uno.

Figur 7. Trækonstruktion 100067

Figur 8. Fundament 100068

Fundamentet bestod primært af røde tegl, men også enkelte gule. Mørtelen bestod af to typer: en gråhvid, der var meget hård samt en gulgrå og mere kompakt leret. Begge typer mørtel syntes at tilhøre det samme fundament uden nogen erkendbar forskel i opmuring eller faser, bortset fra forskellen i mørtelen.

Nord for fundamentet sås et mørkt lag med trækul og mørtelnistre. Kun lidt var bevaret, og det syntes at være det samme som træbjælken 100067 lå i.

Træbjælken var ligeledes orienteret nordvest-syldøst, dog ikke præcis parallelt med fundamentet 100068. Træbjælakens top lå i 1,15 m uno. Den var 0,26 m bred og kunne følges 1,5 m i længden. Den fortsatte ind i profilen mod nordøst. Mod sydvest skete der et mindre niveauspring og kunne derved ikke erkendes længere i fladen. Derfor kunne den fulde længde ikke fastslås.

Trækonstruktionen minder meget om den fundet ude i Toldbodgade i zone 1000 sydlige del (se 100010, figur 11). I plankens nordøstlige ende sås en meget lille kantet fordybning, hvor der kan have siddet en skråt gående bjælke, som set på den anden konstruktion (100010). Her sad også et enkelt søm, som også er set på den anden trækonstruktion. Midt på bjælken var en rektangulær udskæring, der målte 0,255 m i længden og 0,08 m i bredden. Hullets dybde var 0,055 m og derved gik hullet ikke hele vej igennem bjælken. Tykkelsen kunne kun erkendes, da der blev gravet lidt dybere ved dens midte, hvor der 0,10 m under plankens overside kom mere træværk, hvilket muligvis kunne være en tværgående planke. Bjælken blev ikke taget op, da der ikke skulle graves længere ned. På begge sider af bjælken (mod øst og vest) var ensartet fyld, hvilket igen minder om det tidligere set i Toldbodgade.

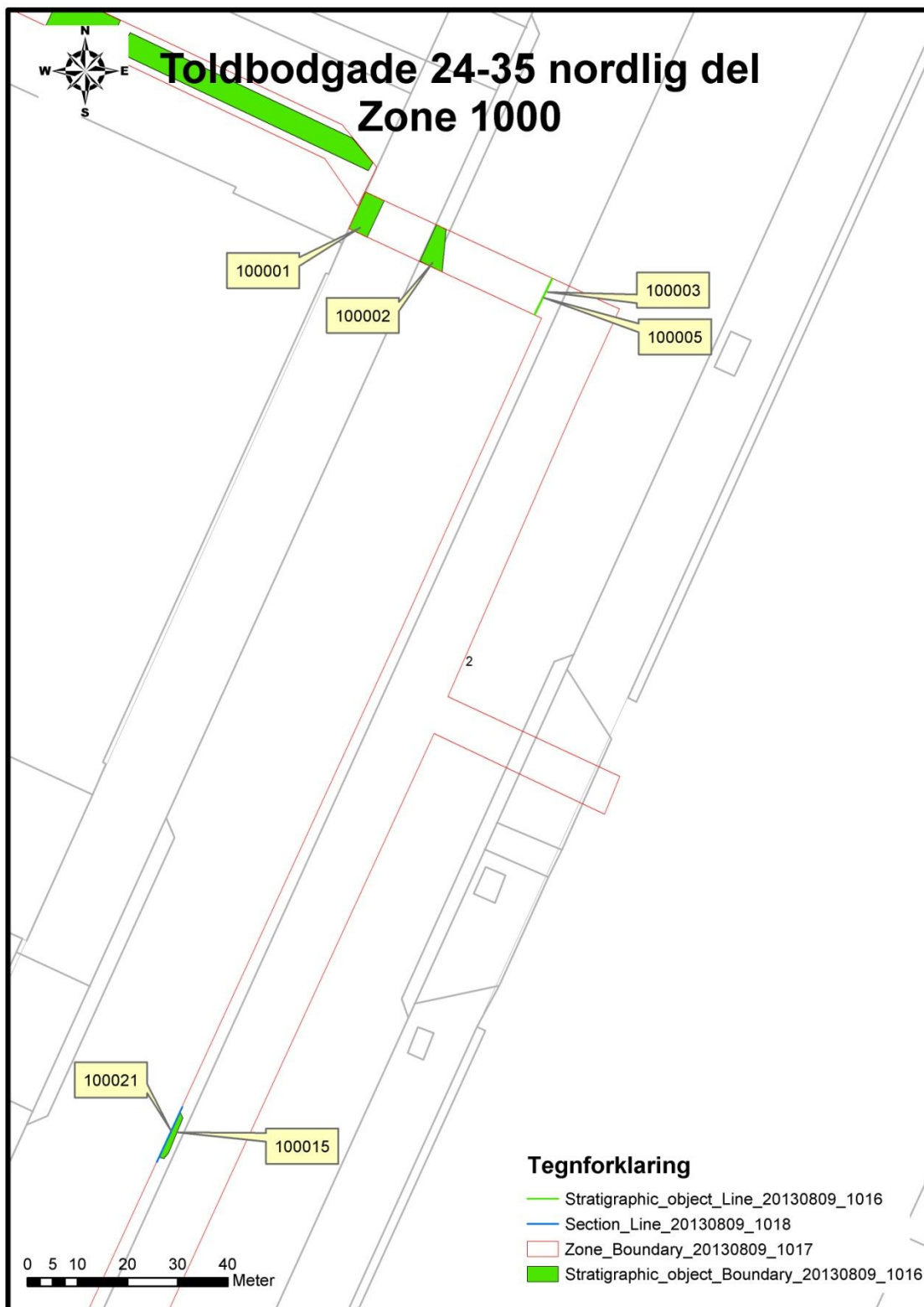
Imellem fundament 100068 og trækonstruktion 100067 var der recente rør, der kan have fjernet en eventuel forbindelse mellem de to konstruktioner.

Fra grøfterne blev samlet et enkelt skår af keramik, der dateres bredt til 1550-1848 (se fundrapport, bilag 1).

De fundne anlæg i de nævnte grøfter dateres bredt til 1600-1800-tallet. Det er ikke muligt at afgøre om disse anlæg har forbindelse til Den Kongelig Mølle, der har ligget på matriklen i midten af 1700-tallet.

8.2 Toldbodgade 24-35

Der blev gravet et ca. 90 meter langt trace med tilhørende stik i Toldbodgade strækkende fra Sankt Annæ Plads op langs med Admiral Hotel til Toldbodgade 24-35.

Figur 9. Den nordlige del af Toldbodgade 24-35

Zone 1000 nordlige del

Ved facadelinjen til gården Toldbodgade 33-35 blev der påtruffet et muret fundament (100001), der stod på kampesten samt træplanker. De gule mursten er 0,045 m tykke, og mørtlen smuldrende og næsten opløst. Toppen af fundamentet lå 0,54 m under uno. I forbindelse med fundamentet blev der fundet keramik og kridtpibe, der samlet dateres bredt til 1550-1848 (se fundrapport, bilag 1).

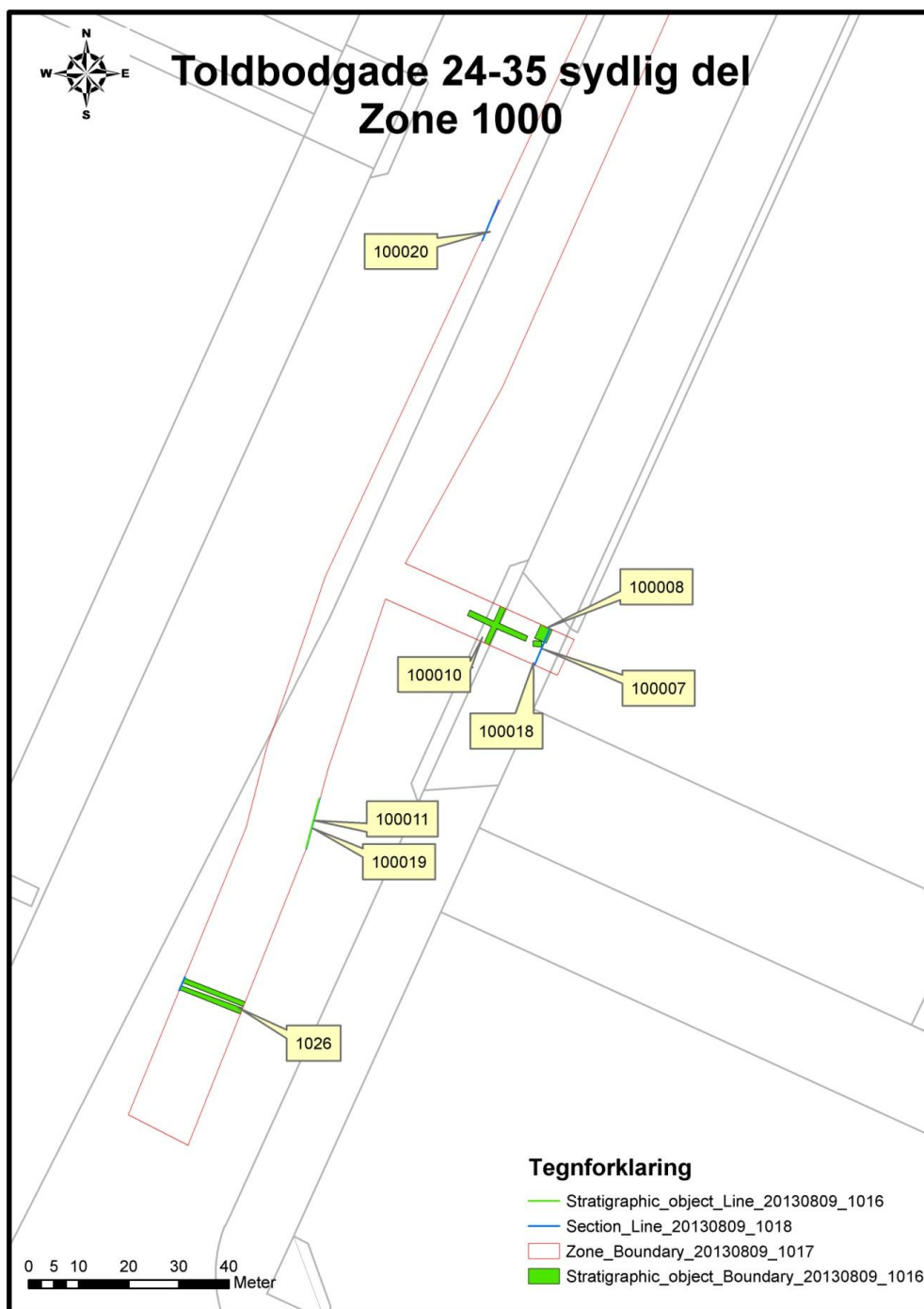
Knap 2 m mod sydøst for fundamentet lå en brolægning (100002), der lå 0,80 m uno. Den kunne registreres i 1,80 m i bredden og fortsatte ind i profilerne mod nordøst og sydvest, mens den syntes ødelagt mod øst. Længden kunne derfor erkendes i 0,80 m. I forbindelse med brolægningen blev der fundet keramik, kridtpibe og glas, der samlet dateres bredt til 1550-1848 (se fundrapport, bilag 1). Brolægningen stammer sandsynligvis fra anlæggelsen af Ny Toldbodgade i første del af 1700-tallet.

Midt i den nuværende Toldbodgade kunne der i samme retning som gadens forløb erkendes en vandretliggende træplanke (100003), der stod på højkant. Planken lå på tværs af grøften og kunne følges 1,35 m i længden, hvor den fortsatte ind i begge profiler. Planken var 0,06 m tyk og 0,16 m bred. Toppen af planken lå i ca. 1,90-2,0 m uno, hvilket svarede til udgravningsgrænsen. Planken var temmelig formuldet og kunne ikke tages op som et helt stykke. På plankens nordvestlige side lå en lerpakning (100005), der bestod af gråblåt kompakt let sandet ler. Laget var 0,09-0,12 m bredt og lå direkte op ad 100003. Lagets top lå i ca. 1,90 m uno og fortsatte ned til udgravningsgrænsen i ca. 2,0 m uno. Plankens funktion kendes ikke, men kan muligvis have været en konstruktion i forbindelse med områdets opfyldning i 1600-tallet, da fylden tydeligvis var forskellig på hver side af planken.

Figur 10. Træplanke 100003 samt lerpakning 100005

Ud for gården til Toldbodgade 31-33 blev der fundet endnu en brolægning (100015). Denne kunne erkendes i traceets nordvestlige profil. Brolægning bestod af granitsten med målene 0,40x0,25-0,15x0,15 m. Stenenes overflade lå i ca. 0,60 m uno og de var lagt i et lag af lysegråt sand. Under det lå homogent gråbrunt let sandet ler -op til 0,04 m. Over stenene lå "vejsmuds": Sort sand/grus - op til 0,04 m. Der lå ingen fund omkring. Brolægningen kunne ikke erkendes i den østlige profil, da den er blevet ødelagt af recente rørdelægninger. Brolægningens dybde svarer til 100002 og stammer sandsynligvis ligeledes fra anlæggelsen af Ny Toldbodgade i første del af 1700-tallet.

Figur 11. Den sydlige del af Toldbodgade 24-35

Zone 1000 sydlige del

Der blev ved det sydligst stik til Admiral Hotel fundet et muret fundament (100008) samt en mulig tilhørende træplanke (100007). Fundamentet udgør et hjørne, men store dele er ødelagt af recent kabelføring. Murværket fortsætter ind i den nordlige profil men er blevet ødelagt mod vest. Der kunne erkendes 6 skifter, svarende til en højde på 0,30 m. Fundamentet var muret i gule tegl, men hverken forbandet, typen af mørtel eller målene på stenene kunne erkendes.

Umiddelbart sydvest for fundamentet 100008 lå en vandretliggende træplanke (100007). Denne lå ikke i direkte forbindelse med fundamentet. Planken var ødelagt i begge ender og temmelig formuldet (se figur 12). Fra lag omkring planken blev der fundet keramik, jern, glas samt kridtpiber, der bredt kan dateres til 1550-1848 med overvægt til 1700-tallet (se bilag 1).

Anlæggene kan muligvis have tilhørt konstruktioner i forbindelse med tømmerpladsen fra 1600 og 1700-tallet, hvilket funddateringerne tyder på eller den senere Larsens Plads (sen 1800-tal).

Lige nordvest herfor blev der fundet en vandretliggende krydsformet trækonstruktion med en lodret tående midterstolpe (100010). Hvert vandretliggende "ben" havde en 45 graders skråstillet støttestolpe til midterstolpen. Delene var henholdsvis sømmet og tappet sammen (se figur 13 og 14).

Figur 12. Fundament 100008 samt træplanke 100007

Figur 13. Trækonstruktion 100010

Figur 14. Detalje fra trækonstruktion 100010. Her ses et af de skråt stillede "ben".

Der blev ikke fundet nogen genstande i forbindelse med trækonstruktionen. Derved kan den ikke dateres nærmere. Konstruktionens opbygning tyder på, at den kan have fungeret som rebslagsningsmaskine eller kranfundament enten i forbindelse med den tidligste tømmerplads eller anden form for havneaktivitet i forbindelse med den senere Larsens Plads, hvilket giver en datering som overfor nævnt.

Længere mod sydvest blev der fundet endnu en trækonstruktion (100011). Denne bestod af to lodret stående stolper og 3 synlige vandret liggende planker (på højkant). Trækonstruktionen kunne erkendes i den østlige profil af traceet og blev ikke taget op. Træværket var temmelig nedbrudt i kanterne af konstruktionen.

Der blev fundet et enkelt keramikskår der dateres bredt til 1550-1848. Plankens funktion kendes ikke men kan muligvis have været en konstruktion i forbindelse med områdets opfyldning i 1600-tallet.

I den sydligste del af zone 1000 fremkom der et muret fundament, der var placeret direkte ovenpå to vandret liggende planker (1026). Plankerne lå på tværs af grøften og

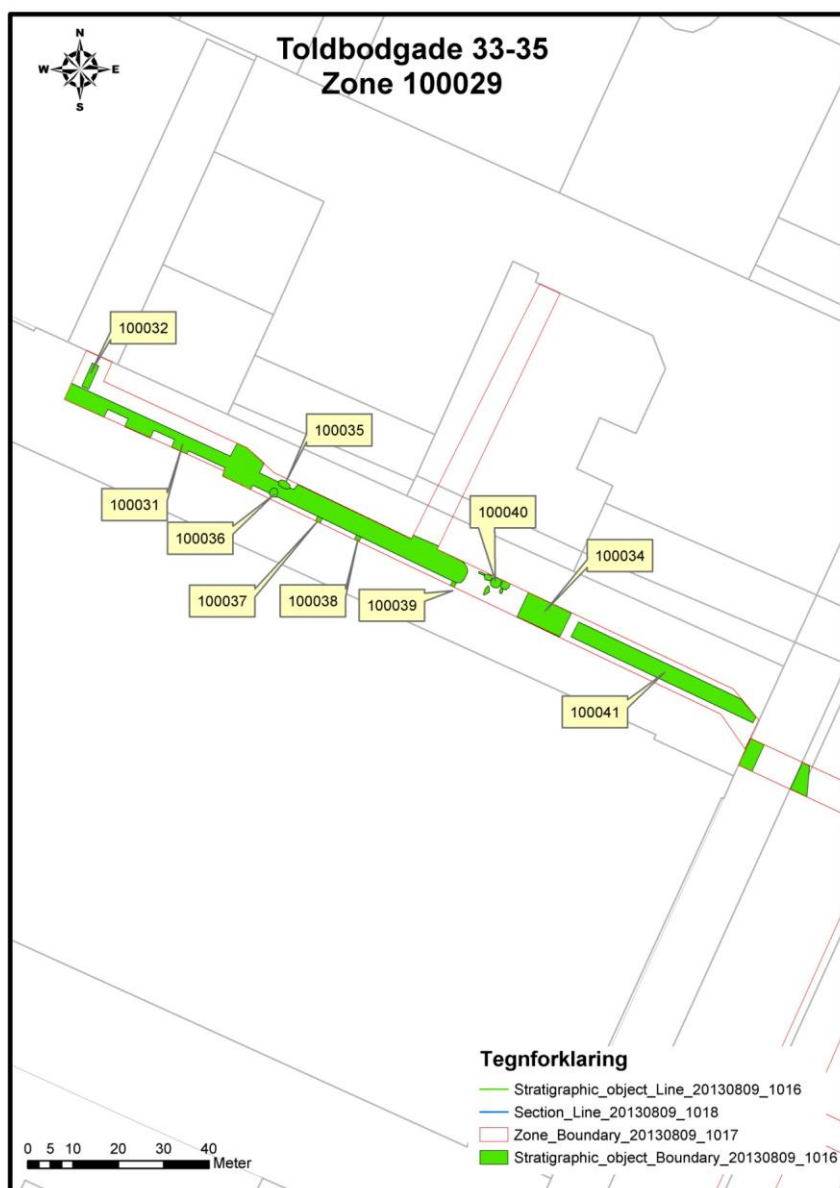

Figur 15. Trækonstruktion 1026

lå parallelt med 0,22 m i mellem sig (se figur 15). Plankernes top lå i 1,68 m uno. og de var mellem 0,29-0,32 (bredden) x 0,18-0,20 (højden) m. De fortsatte begge ind i profilerne, det vil sige, at de var minimum 2,25 m lange. I den østlige del af grøften lå en mindre planke på tværs af de 2 planker under dem. Denne var 0,83 m lang. Plankerne blev ikke taget på, da de lå i dybden svarende til udgravningsgrænsen. I forbindelse med 1026 blev der fundet enkelte keramikskår samt kridtpibe, der dateres bredt til 1660-1848 (se bilag 1).

Trækonstruktionen kunne have udgjort en fodrem til det ovenstående fundament. Dette er tidligere set i områder som dette med fugtige jordbundsforhold. Dermed dateres det med stor sandsynlighed til 1700-1800-tallet.

8.3 Toldbodgade 33-35

Figur 16 . Baggården til Toldbodgade 33-35

I baggården til Toldbodgade 33-35 blev der gravet et ca. 35 m langt trace.

I den vestligste ende af grøften blev der fundet et nordøst/sydvest gående muret fundament (100032) bestående af gule teglsten. Fundamentet syntes ødelagt i begge ender. Op til stødte et nordvest/sydøst gående fundament (100031), der dermed gik vinkelret på. De to fundamenter var dog ikke i forbandt. Der blev ikke fundet nogle genstande, der kan datere fundamenterne yderligere.

Figur 17. Fundament 100032

Fundament 100031 bestod af både røde og gule tegl og strakte sig ca. 20 m i længden, hvor det syntes ødelagt mod sydøst. Bredden varierede (se figur 16). I forbindelse med fundamentet blev der fundet to kampesten (100035 og 100036), der lå placeret i opfyldsjord. Disse kampesten var en del af fundamentet.

På fundamentets sydvestlige side kunne der erkendes tre tværgående murforløb (100037, 100038 og 100039), hvoraf den ene syntes at være i forband med fundamentet 100031. De tre tværgående fundamenter bredde svarede til en murstens længde. Derved tolkes disse ikke til at kunne være bærende fundamentsvægge men snarere at have fungeret som skillevægge. Hvis dette er tilfældet, må den sydvestlige side af fundament 100031 have været indersiden af bygningen.

Ved fundament 100031s sydøstlige ende, der syntes

Figur 19. Kampesten 100040

Figur 18. Fundament 100031

ødelagt, lå et område med minimum seks

kampesten (100040). Maskinen nåede at tage nogle op, inden de blev registreret. Stenene lå i et område, hvor der var mange brokker. De er sandsynligvis rester af fundamentet 100031 efter nedbrydningen eller anden form for forstyrrelse. Fra området omkring fundamentet 100040 blev der fundet en mulig vævevægt (se bilag 1). Denne kan dog ikke dateres yderligere end til 1550-1848.

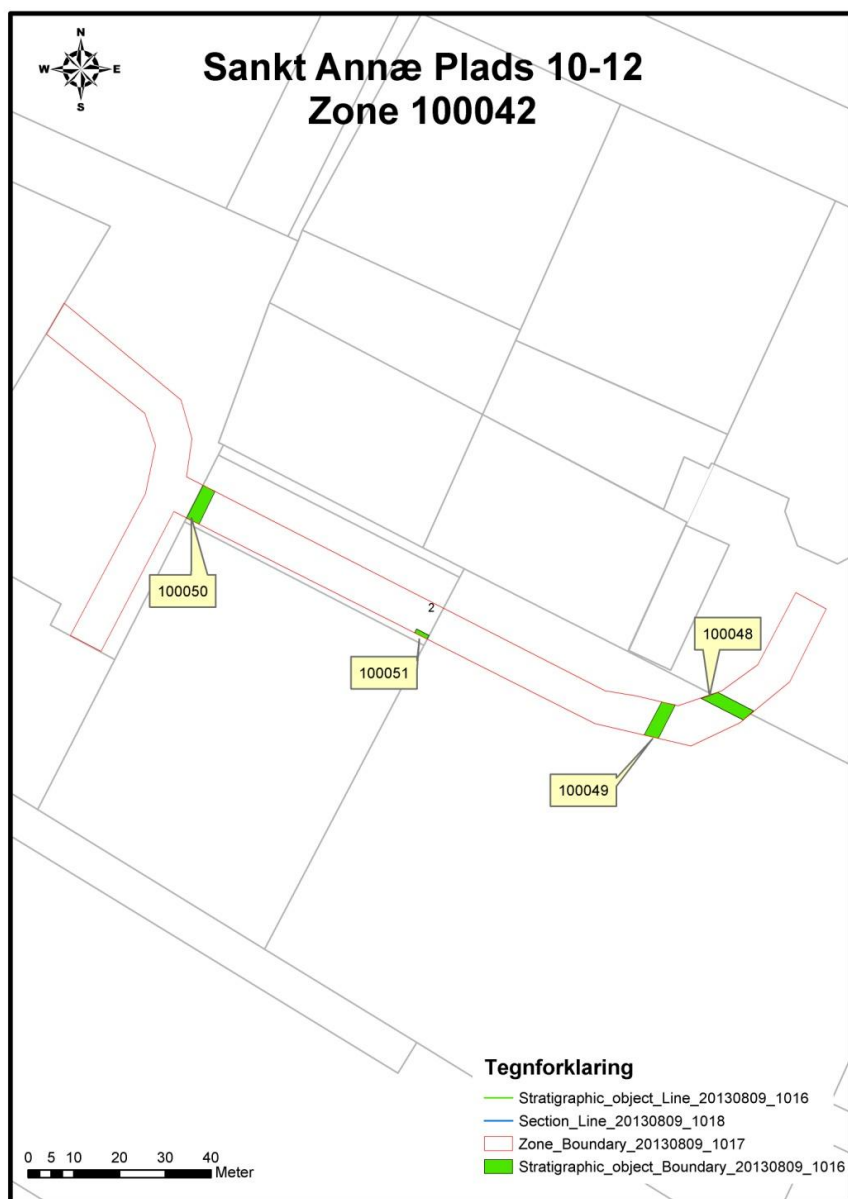
Sydøst for kampestenene lå et område kompakt gråbrunt let sandet ler indeholdende mørtel, enkelte brokker og trækul (100034). Dette lag strakte sig ca. 2,5 m i traceets længde og kunne bedst erkendes fra ca. 1,5 m uno. Fra dette lag blev der fundet fragmenter af keramik, glas, slagge samt kridtpibe (se bilag 1). Disse dateres bredt til 1550-1848.

Ved traceets sydøstligste del kom endnu et muret fundament (100041), der løb midt i og langs med grøften. Det bestod af røde teglsten med målene 23,5x11x6 cm. Muren fremkom lige under asfalten og fortsatte ned til udgravningsgrænsen, hvor kampestenene fjernes. Traceets dybde var ca. 1,35-1,5 m i denne ende af gården. Der fandtes en del brokker og løst sand mellem fundamentet og asfalten. Omkring fundamentet blev der fundet skår af keramik, glas samt jern, der bredt dateres til 1550-1848 (se bilag 1).

Generelt synes alle anlæg at kunne dateres til 1700-1800-tallet og kan muligvis have haft funktion til den overfor liggende tømmerplads.

8.4 Sankt Annæ Plads 10-12

I baggården til Sankt Annæ Plads 10-12 blev fundet fire teglstensfundamenter.

Figur 20. oversigt over traceets udbredelse i baggården Sankt Annæ Plads 10-12

Zone 100042

Der gravedes en sammenhængende grøft, som var 1.3 m bred og 1 m dyb. Grøften snoede sig fra baggården til Sankt Annæ Plads nr. 12 til baggården i nr. 10 via en overdækket port mellem de to gårde.

Der blev fundet fire forløb af teglstensfundamenter, der alle følger orienteringen af de stående bygninger. Dateringer til 1700-1800 tallet gives ud fra fundamenternes opbygning, orientering og placering.

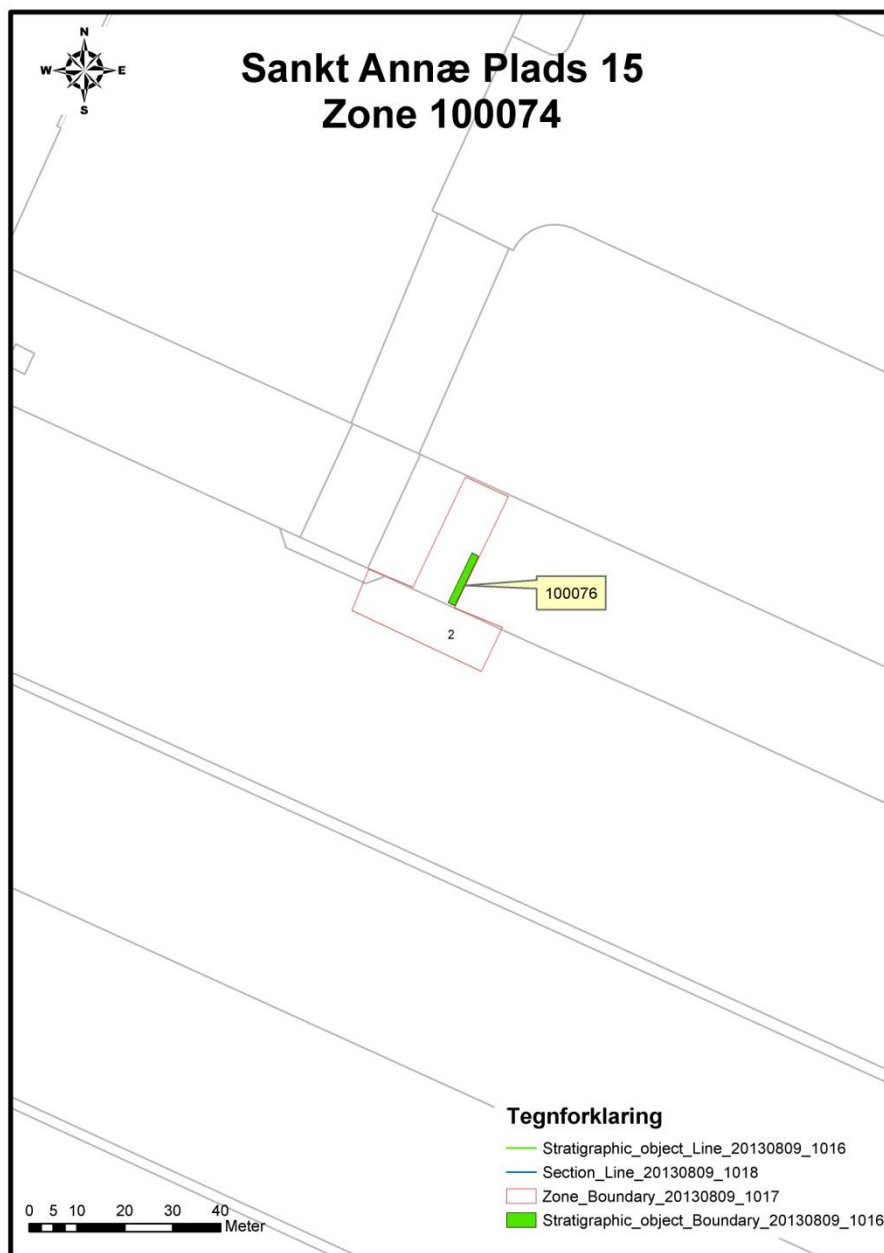
I baggården til nr. 10 var der gravet igennem to teglstensfundamenter i krydsforbandt, der lå 30 cm under den moderne brostensbelægning (100048 og 100049). Fundamenterne var orienteret således, at de må formodes at mødes i et hjørne 90 grader på hinanden umiddelbart nord for den gravede grøft (se figur 20). Grøftens krumning gør, at begge fundamenter er skåret omtrent vinkelret af grøften. Det ene fundament har tydeligvis været gennemgravet ved en tidligere lejlighed, da der i bunden af grøften (og parallelt med denne) løb et kloakrør af tegl. Dette kloakrør fører frem til en eksisterende kloakbrønd.

Figur 21. Fundamenterne 100048 (th.) og 100049 (tv.)

Imellem de to fundamentsforløb kunne i profilen ses et nedrivningslag, som bestod af mange hele og fragmenterede gule mursten med rød flamning. Nedrivningslaget skal nok opfattes således, at murværket er væltet ind i en bygning, der har stået i baggården, da der på fundamenternes formodede yderside fandtes mørk opfyld med kun enkelte teglstensrester. Ved indgangene til begge sider af porten fandtes teglstensfundamenter i forlængelse af de nuværende murforløb (100050 og 100051). Det viser at portåbningen mellem de to baggårde er af nyere dato end de oprindelige murforløb. Disse teglstensfundamenter er af lignende karakter, som fundamenterne i baggården til nr. 10. Der blev ikke fundet nogen genstande, der kunne datere fundamenterne nærmere.

8.5 Sankt Annæ Plads 15

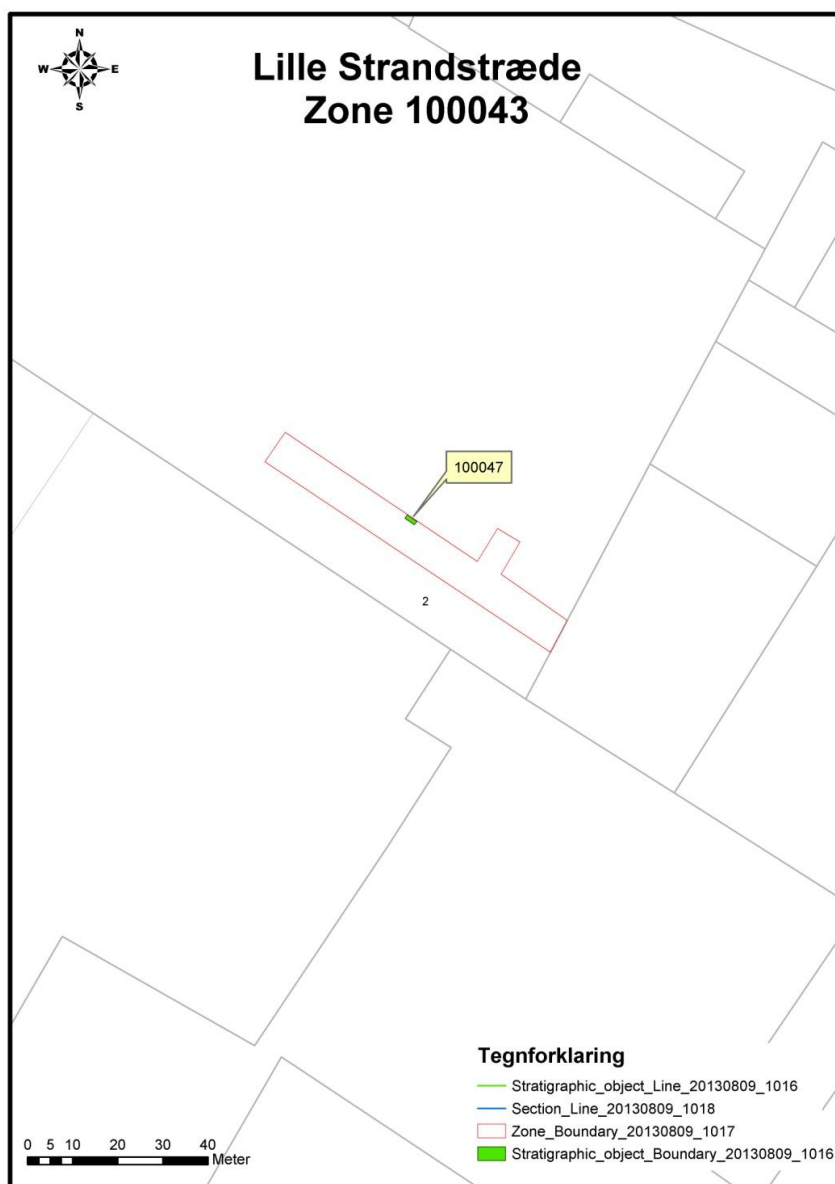

Figur 22. Oversigt over traceets udbredelse ved Sankt Annæ Plads 15

Grøftestykket fra bygningsfacaden ud til hullet i gaden var forstyrret af moderne ledningsføring og traceets dybde var ca. 2 m uno. Kun enkelte steder i grøften blev der fundet mørkt organisk opfyldslag, der tidligere er erkendt i området. Derudover kom der en trækonstruktion (100076), som der dog er sandsynlighed for er af nyere dato. Den stod på grænsen mellem det mørke opfyldslag og den moderne forstyrrelse. Der blev ikke fundet nogen genstande, der kunne datere anlæggene nærmere.

8.6 Lille Strandstræde

Der gravedes en 1.4 m bred og 0,9 m dyb grøft i lige linje. I den nordvendte del af profilet kunne ses et gennemskåret teglstensfundament (100047) og en stratigrafi, der indeholdt flere belægningssekvenser med fundamentslag. Den øverste kant af den dybeste (brostens)belægning ser ud til at flugte med den øverste bevarede del af fundamentet. Man må formode, at det tilhører en mindre bygning eller skur, der har stået i baggården. Bunden af grøften var desværre overdrysset med et tyndt lag sand ved tilsynet, og det var derfor ikke muligt at afsøge for fund. Teglstenene målte 11 cm i bredden og var 4.5 cm tykke. Der blev ikke fundet nogen genstande, der kunne datere fundamenterne nærmere.

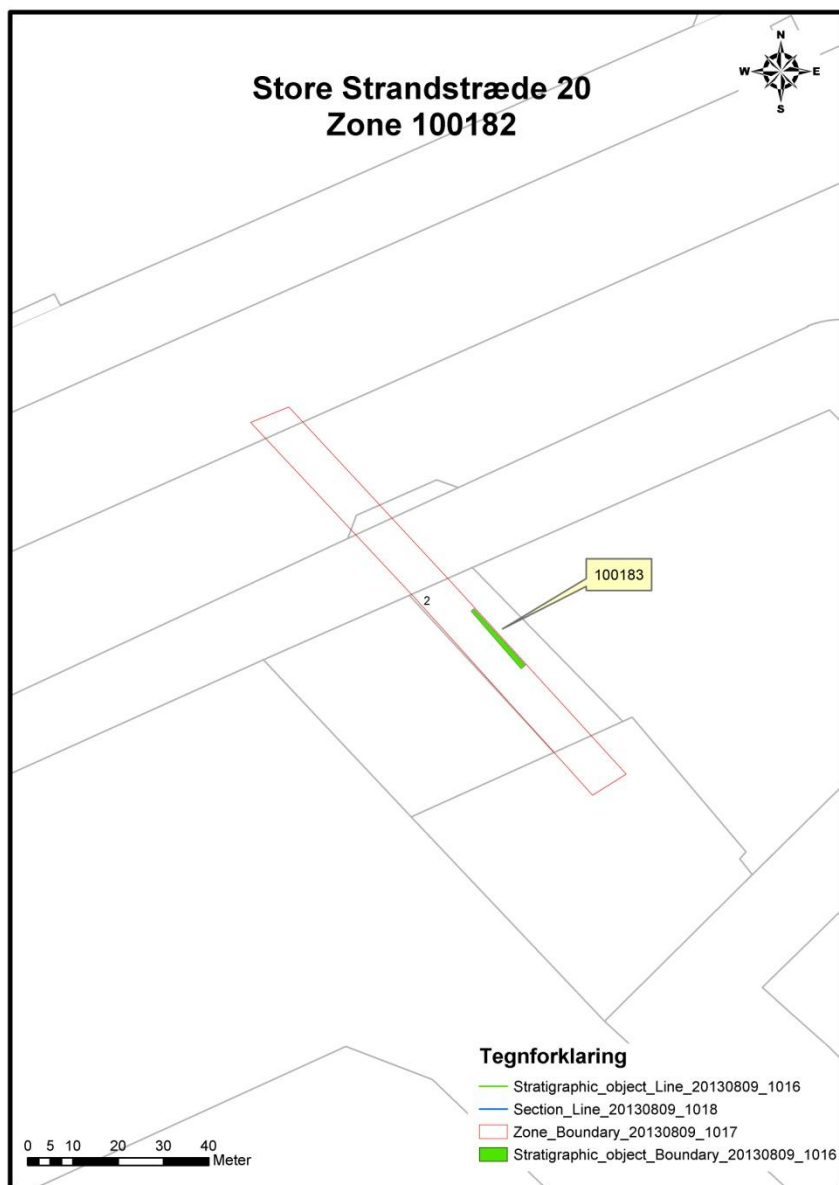

Figur 23. Oversigt over traceets udbredelse i Lille Strandstræde

8.7 Amaliegade

Der blev ikke fundet nogen lagsekvenser eller anlæg ved gravearbejdet i Amaliegade. Dette skyldtes, at dybden på traceet ikke kom ned i urørt niveau eller også, var traceet forstyrret af recente nedgravninger. Enkelte genstande blev samlet op men må betegnes som løsfund.

8.8 Store Strandstræde 20

Figur 24 Oversigt over traceets udbredelse i Lille Strandstræde

Der blev gravet fra gården ud igennem porten samt tværs over gaden. Grøften var 0,9 m dyb. Der blev fundet et fundament (100183), der var 2,42 m langt og 0,16 m højt. Umiddelbart syntes bredden kun at være en teglstens længde, hvilket gør det for smalt til at være et bærende fundament til en større bygning. Murværket bestod af tre skifter gule tegl i højden. Mørtelen var lys grå, sandet i struktur og meget kompakt. Murværket lå i opfyldslag, der bestod af mørkt brungråt

let leret sand indeholdende brokker, dyrekogler samt fragmenter fra keramik og kridtpiber. Genstandene udgør det tidligere sete materiale i området, og blev ikke indsamlet grundet de små og enkelte fragmenter. Dateringen på fundamentet må ligge i 1700-1800-tallet forud for eller samtidig med opførelsen af den stående bygning.

8.9 Fund

Alle fundene fra gravningen på KBM 3987, Toldbodgade Syd er registreret i museets IntraSIS database. Der er opsamlet i alt 236 fund.

8.9.1 Registrering

Fynden är registrerade i Intrasis-databasen K2012:29. Vid fyndregistreringen har Københavns Museums mall för fyndregistrering använts. Denna är skriven på engelska, så därför har vissa engelska termer använts i registreringen av fynden.

Fynden är registrerade med avseende på följande parametrar: *X-number*, *Name*, *Material*, *Type*, *Fragmentation*, *Number*, *Weight*, *Provenance*, *Dating* och *Findcategory*. Parametern *Name* avser sökord rörande datering och typ. *X-number* avser fyndnummer som används inom Museet för identifikation. *Type* avser den ursprungliga form eller typ som fyndet representerar. *Number* avser antalet skärvor eller fragment, men det har inte tagits någon hänsyn till hur många föremål de representerar. Mått har endast registrerats om det rör sig om föremål som är intakta eller nästan intakta, eller om det på annat sätt bedömts som relevant. Under parametern *Provenance* anges geografisk härkomst. *Dating* avser en perioddatering, vars indelning är definierad av Nationalmuseet.

Keramiska fynd har även registrerats med avseende på gods (*Ceramic ware*), godstyp (*Fabric*), undertyp (*Sub fabric*), och dekorerings (*Decoration*).

Eftersom det aktuella fyndmaterialet är att betrakta som lösfynd, så har registreringen gjorts på en basal nivå. De enskilda föremålen har inte registrerats var för sig, utan de har samlats i materialkategorier eller föremålskategorier.

Fyndregistreringen samt framställningen av rapportens fyndavsnitt har utförts av Claes Hadevik tillsammans med Rikke Søndergaard Kristensen.

8.9.2 Genstande

Fyndmaterialet består 236 föremål med en sammanlagd vikt av drygt 7 kg (bilag 1). Det fanns inte möjlighet att insamla alla de föremål som observerades, så de här presenterade fynden skall bara ses som ett representativt urval. Förutom vissa fynd från 1800- och 1900-talen så kan materialet dateras till 1600- och 1700-talet. Materialet representerar både inhemsk produktion samt import från Europa och Kina.

Huvuddelen av fynden utgörs av olika typer av keramik, och de godstyper, som finns representerade, är olika typer av lergods, stengods, porslin, flintgods, fajans, majolika och industriellt gods, som flintgods eller *cream ware* (bilag 1). Av lergodset är det yngre svartgodset producerat i Danmark, vitgodset är av tysk eller holländsk härkomst, medan det yngre rödgodset är av både inhemsk och tysk eller holländsk tillverkning (fig. 25). Fajansen och majolikan är huvudsakligen holländsk, även om en del av fajansen sannolikt är av lokal produktion (Store Kongensgade). Bland fajansen finns också ett fragment av ett fat av s.k. stettinergods, vilket, som namnet antyder, härstammar från området kring staden Stettin, i nuvarande nordvästra Polen. Stengodset är av tysk härkomst, bl.a. från Westerwald och Siegburg. Porslinet är kinesiskt och från Qing-dynastin (1644–1911), förmodligen tillverkat under kejsarens Qianlong (1736–1795) regeringstid (fig. 26).

Övriga keramiska fynd utgörs av taktegel och väggkachel (fig. 27) och kritpipor. När det gäller kritpiporna, så har tillverkaren i två fall kunnat konstateras, och i båda fallen rör det sig om pipmakare från den holländska staden Gouda. En pipa är märkt med talet 74 under en krona (fig. 28), och denna märkning användes i verkstaden tillhörande Hendrik van den Broek (1733–1736/1742). En annan tillverkare, som har kunnat identifieras, är Pieter Jonathans Scharp (1655/1660–1683) eller någon av dennes efterföljare (fram t.o.m. 1735). En tredje pipa är märkt "IT", men i detta fall har någon tillverkare inte kunnat identifieras.

Glaset utgörs av olika typer av flask- och fönsterglas samt dricksglas. Ett fragment av ett dricksglas, förmodligen tyskt och från 1700-talet, har polykrom bemålning (fig. 29). Ett annat fragment, förmodligen också, tyskt, men möjligen något äldre, har pålagda knoppar och lister (fig. 30).

Järnföremålen utgörs av olika byggnads- och konstruktionsdetaljer samt slagg. Utöver detta påträffades ett cylindriskt stycke sandsten med genomborrat hål, som till formen påminner om en förhistorisk sländtrissa (fig. 31).

8.9.2 Utvärdering

Fyndmaterialet är av den karaktären som man normalt kan förväntas påträffa på en plats som denna, i en nordeuropeisk storstad.

Figur 25. Fat av yngre rödgods med engobe av piplera och hämrad dekor (x37), sannolikt av inhemsk tillverkning och daterat 1709.

Figur 26. Fat av kinesiskt porslin med blå bemålning under genomskinlig glasyr (x79), sannolikt 1700-tal.

Figur 27. Väggekakel med tennglasyr och blå dekormålning (x41), sannolikt 1700-tal.

Figur 28. Kritpipa (x13). Hendrik van den Broek (1733–36/42), Gouda, Holland.

Figur 29. Dricksglas med målad dekor (x43), sannolikt Tyskland, 1700-tal.

Figur 30. Glasbägare med pålagd dekor (x72), sannolikt Tyskland, 1600-tal. Den iriserande färgen på glaset är orsakad av s.k. glaspest (felaktig kemisk sammansättning av glasmassan). Ursprunglig färg är ljusgrön.

Figur 31. Cylinder av sandsten med genomborrat hål (x86), möjligen en sländtrissa.

8.10 Sammenfatning og konklusion

Der blev fundet flere fundamentsforløb, der må have indgået i den gradvise tilbygning af området i takt med at København udvides. Derudover blev der fundet anlæg, der kan tilskrives at pladsbehovet øgedes på kajarealet langs med Toldbodgade. Disse anlæg kan blandt andet henføres til produktion af produkter til anvendelse i havneaktiviteterne som, sandsynligvis, rebslagning. Den overordnede datering ligger på 1600-1800-tallet.

Undersøgelserne viser også, at området var præget af massive affaldslag, som er deponeret mellem slutningen af 1600 – tallet og første halvdel af 1700 – tallet. Fundindholdet i lagene er forholdsvis stor, og bevaringsgraden er overordentlig god.

Sammen med resultaterne fra tidligere udgravninger i denne opfyldszone, kan genstandsmaterialet give væsentlige informationer om aspekter af hverdagslivet, byens husholdninger, folks ernæring og hygiejniske forhold, erhverv og produktion, samt ikke mindst byens handelsforbindelser til hele verden.

Fundene er mangeartede og breder sig fra det mere almindeligt til det finere anvendte køkkentøj. Der blev fundet store mængder keramik og glas. Det rødbrændte lertøj udgør hovedparten af det keramiske materiale, men der er også mange andre typer af bedre kvalitet såsom fajancer fra Store Kongensgade-fabrikken (1723-1772), fajancer af udenlandsk oprindelse samt kinesisk porcelæn.

Undersøgelserne på KBM 3987 Toldbodgade Syd har bidraget med konkrete data om placeringen og bevaringsgraden af de tidligste aktiviteter, der har været væsentlig elementer i det maritime miljø omkring Københavns Havn. Desuden har opsamlingerne fra de massive opfyldninger, der

foretages omkring Frederiksstadens havneareal i 16- og 1700-tallet, bidraget med yderligere viden om den materielle kultur i 1700-tallets København.

9 Fremtidigt arbejde

De berørte arealer er fuldt undersøgt til det angivne niveau på 0,9-2 m under nuværende overflade. Der er efterhånden fremkommet adskillige fundamentsforløb i området omkring Toldbodgade, Sankt Annæ Plads og tilstødende gader. Ved fremtidige undersøgelser bør en sammenligning af udgravningsdata og detaljerede arkivstudier nu kunne kaste et rimelig præcist lys over den tidligste opfyldning samt urbanisering af området. Det vurderes desuden, at de tilstødende arealer til de her undersøgte traceer, har potentiale til at give væsentlige informationer om byens historie. Det omfatter blandt andet muligheden for at påtræffe bolværker, opfyldfaser, kulturlag fra 1500-1800-tallet, konstruktioner i forbindelse med rebslagning og tømmerplads og informationer om bebyggelsehistorien i området i historisk tid belyst ved rester af tidligere bygninger i området. Derudover vil der være mulighed for at finde spor efter Sophie Amalienborg, der endnu aldrig er blevet belyst arkæologisk.

10 Litteraturliste

Erichsen, J. 1971. Frederiksstadens første borgerhuse og deres placering, i *Særtryk af Historiske meddelelser om København Årbog 1971*, s. 147-164.

Faber, T. 1989. Frederiksstaden og Nyhavn. *København før og nu – og aldrig. Bind 6*. København.

Jonge, N. 1945. *Kjøbenhavns Beskrivelse. Bind 2*. Selskabet for Dansk Kulturhistorie. S.291-326.

Lorenzen, V. 1942. *Haandtegnede kort over København 1660-1757*, København.

Nielsen, O. 1884. *Kjøbenhavns Diplomatarium*. Samling af Dokumenter, Breve og andre Kilder til oplysning om Kjøbenhavns ældre Forhold før 1728. Sjette Bind, København.

Nielsen, O. 1885. *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse IV*, Kjøbenhavn i årene 1536-1660, bog 2.

Nielsen, O. 1889. *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse V*, Kjøbenhavn i årene 1660-1699, bog 1.

Nielsen, O. 1892. *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse VI*, Kjøbenhavn under Kong Frederik den Fjerde 1699-1730, bog 3.

10 Anlægsliste

Id	Name	Class	Subclass	Main orientation	Basic Interpretation	Description
1026	A97	Stratigraphic object	Timber Structure	NW-SE	Plank	Består af 2 vandretliggende planker på tværs af grøften. De ligger parallelt med 0,22 m i mellem sig. Plankerne var mellem 0,29-0,32 (bredden) x 0,18-0,20 (højden) m og fortsatte begge ind i profilerne dvs. min. 2,25m lange. I den østlige del af grøften lå en mindre planke på tværs af de 2 planker under dem. Denne var 0,83 m lang.
1026	A97	Stratigraphic object	Timber Structure	NW-SE	Plank	Består af 2 vandretliggende planker på tværs af grøften. De ligger parallelt med 0,22 m i mellem sig. Plankerne var mellem 0,29-0,32 (bredden) x 0,18-0,20 (højden) m og fortsatte begge ind i profilerne dvs. min. 2,25m lange. I den østlige del af grøften lå en mindre planke på tværs af de 2 planker under dem. Denne var 0,83 m lang.
100001	A98	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	N-S	Foundation wall	Muret fundament, der står på kampesten samt træplanker. De gule mursten er 0,045 m tykke og mørtlen smuldrer og er næsten opløst. Toopen af fundamentet er 0,54 m under asfalten.
100002	A99	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Road	
100007	A103	Stratigraphic object	Timber Structure	NW-SE	Plank	Vandretliggende træplanke liggende op ad fundament A104, men er ikke i direkte forbindelse! Planken er ødelagt i begge ender. Den er temmelig formuldet.
100008	A104	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Hjørnefundament. 6 skifter kan erkendes, svarende til en højde på 0,30 m. Derover er yderligere murværket ødelagt af recent rørføring og kabler. Forbandet kan ikke erkendes. Murværket fortsætter ind i den nordlige profil men er blevet ødelagt mod vest. Muret i gule tegl, målene på stenene kan ikke tages, mørtlen kan ikke bestemmes.
100010	A105	Stratigraphic object	Timber Structure	N-S	Post	Består af en vandretliggende krydsformet trækonstruktion med en lodretstående midterstolpe. Hvert vandretliggende "ben" havde en 45 graders skrånlet støttestolpe til midterstolpen. Se skitser på contextarket. Delene var hhv. sømmet og tappet sammen.
100015	A111	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Road	Brolægning af granitsten i str. 0,40x0,25-0,15x0,15 m Overfladen lå i ca. 0,60 m uno. Lagt i lysegråt sand-sættelag. Under det lå homogent gråbrunt let sandet ler -op til 0,04m. Over lå "vejsmuds": sort sand/grus -op til 0,04m. Der lå ingen fund omkring. Brolægningen kunne ikke erkendes i den østlige profil, da den nok er blevet smadret af recente rørdæklægninger.
100031	A112	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	NW-SE	Foundation wall	
100032	A113	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	
100034	A115	Stratigraphic object	Deposit		Fill	
100035	A116	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Sill stone	Syldsten til fundament A113. Stenen lå i opfyldsjord.
100036	A117	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Sill stone	Syldsten til fundament A113. Stenen lå i opfyldsjord.
100037	A118	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Mulig tværmur? 1 murstens bredde, hvilket kunne indikere en skillevæg/tværmur. Denne virker til at være i forbandt med A113.
100038	A119	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Mulig tværmur? 1 murstens bredde, hvilket kunne indikere en skillevæg/tværmur. Det kunne ikke ses om denne var i forbandt med A113.
100039	A120	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Mulig tværmur? Gik vinkelret på fundament A113. Det kunne ikke ses om de to murforløb var i forbandt.
100040	A121	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Minimum 6 sten, mulige fundamentsten til A113. Lå i et området, hvor der var mange brokker! Sandsynligvis resten af fundamentet efter nedbrydning eller anden forstyrrelse.
100040	A121	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Minimum 6 sten, mulige fundamentsten til A113. Lå i et området, hvor der var mange brokker! Sandsynligvis resten af fundamentet efter nedbrydning eller anden forstyrrelse.
100040	A121	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Minimum 6 sten, mulige fundamentsten til A113. Lå i et området, hvor der var mange brokker! Sandsynligvis resten af fundamentet efter nedbrydning eller anden forstyrrelse.

100040	A121	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Minimum 6 sten, mulige fundamentsten til A113. Lå i et området, hvor der var mange brokker! Sandsynligvis resten af fundamentet efter nedbrydning eller anden forstyrrelse.
100040	A121	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Minimum 6 sten, mulige fundamentsten til A113. Lå i et området, hvor der var mange brokker! Sandsynligvis resten af fundamentet efter nedbrydning eller anden forstyrrelse.
100040	A121	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Minimum 6 sten, mulige fundamentsten til A113. Lå i et området, hvor der var mange brokker! Sandsynligvis resten af fundamentet efter nedbrydning eller anden forstyrrelse.
100041	A122	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	E-W	Foundation wall	Mur af røde teglsten med målene 23,5x11x6cm. Muren lå under asfalten og fortsætter ned til udgravningsgrænsen, hvor fundamentstenene fjernes. Traceets dybde er ca. 1,35-1,5 m i denne ende af gården. Der findes en del brokker og løst sand mellem fundamentet og asfalten: måske fra nedbrydningen af fundamentet/muren?
100045	A128	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	Fundament fremkommet 0,5m uno. det er 0,23 m bredt og kan følges 0,65 i højden. Der kan iagttages min. 9 skifter Mørtelen er lys grå samt løs, gruset og grov i strukturen. Det fortsætter ned under udgravningsgrænsen, der er i ca. 1,10m uno. Fundament af gule, røde og orange teglsten med målene 22,5x10,5x6cm med løs groft, gruset mørtel. Murværket fortsætter ind under garageanlæggets fundament mod sydvest. Fundamentet slår 2 knæk (hjørner) og er afbrudt mod sydvest i den ene (østlige) side af recente rør. Fylden i hvad der kan være indvendigt i fundamentet kan ikke erkendes da det er gravet væk uden mig. Muren ligger umiddelbart i bindere-løbere-bindere-løbere-osv.
100046	A129	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	NW-SE	Foundation wall	Fundamentsmur i samme stil som 100045. Denne er afskåret af moderne rør og kan kun erkendes i profilen. Kan ikke siges om dette fundament hører til det tætvedliggende.
100047	A123	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	NE-SW	Foundation wall	
100048	A124	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	NE-SW	Foundation wall	
100049	A125	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	
100050	A126	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	
100051	A127	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure		Foundation wall	
100067	A131 træbjælke	Stratigraphic object	Timber Structure	NW-SE	Beam	Træplanke med tappehul på midten. Minder meget om det fundet ude i Toldbodgade ud for Hotellet. Tykkelsen kan kun erkendes da der bliver gravet et "røverhul" ved dens midte, hvor der 0,10 m under plankens overside kommer mere træværk - evt en tværgående planke? Tappehullet er 0,255 m langt og 0,08 m bredt og 0,055 m dyb. Derved går hullet ikke hele vej igennem planken. i plankens nordøstlige ende ses en meget lille kantet fordybning, hvor der kan have siddet en skråtgående bjælke som set på det andet eksempel. Her sidder også et enkelt søm, som også er set på det andet træ"X". Bjælken tages ikke op, da de ikke skal længere ned.. Den fortsætter ind i profilen mod nordøst og også mod sydvest, hvor der sker et mindre niveauspring og den derved forsvinder. Derfor kan den fulde længde ikke erkendes. Toppen ligger i 1,15m uno. På begge sider (mod øst og vest) er ensartet fyld. Minder igen om det tidligere set i Toldbodgade.

100068	A130	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	NW-SE	Foundation wall	Fundamentet består af primært røde tegl, men også enkelte gule. Toppen er i ca. 0,35 m uno og fortsætter ned til ca. 1m uno, som er udgravningsgrænsen. Det er minimum 0,40 m bredt men fortsætter ind i profilen mod sydvest. Det er min. 2,20 m langt og fortsætter ind i begge profiler. Syd for/ og over fundamenter er der mange brokker og en enkelt kampesten, der måler ca. 0,2x0,3cm Dennes top er i ca. 0,7m uno. mørtelen er gråhvid og meget hård + gulgrå og mere fed leret: synes at tilhøre det samme fundament uden nogen erkendbar forskel i opmuring eller faser -bortset altså fra forskellene i mørtelen. Nord for fundamentet ses et mørkt lag med trækul og mørtelnistre. Kun lidt er bevaret og det synes at være det samme som træbjælken A131 ligger i.
100076	A132	Stratigraphic object	Timber Structure	NE-SW	Plank	Trækonstruktion (formentlig fyrretræ), som der dog er god mulighed for er af nyere dato. Den står på grænsen mellem det mørke opfyldslag og den moderne forstyrrelse.
100183	A133	Stratigraphic object	Stone/Brick Structure	NW-SE	Foundation wall	Murværk bestående af 3 skifter i højden. Er 0,22 m bredt, svarende til en murstens bredde. De 3 skifter måler tilsammen 0,16 meter i højden. Murværket kan følges 2,42 m i længden langs med gården dvs. nordvest-sydøst orienteret. Primært gule tegl.
100003	A100	Stratigraphic object	Timber Structure	NE-SW	Plank	Træplanke liggende på højkant på tværs af grøften (stikket). Toppen af planken lå i ca. 1,90-2,0m uno hvilket svarede til udgravningsgrænsen. Toppen af planken blev taget med maskine. Lige op ad planken (mod vest) lå en lerpakning (A101). Vedst for planken var opfyld (A102).
100005	A101	Stratigraphic object	Deposit	NE-SW	Fill	Bestod af gråblåt kompakt let sandet ler. Laget var 0,09-0,12 m bredt og lå vest for træplanken A100 direkte op ad. Det virker som en lerpakning. Lagets top lå i ca. 1,90 m uno og fortsatte ned til udgravningsgrænsen i ca. 2,0 m uno.
100011	A107	Stratigraphic object	Timber Structure	N-S	Plank	Bolværk/jordanker/jordkasse/hegn. Bestod af to lodretstående stolper og 3 synlige vanretliggende planker (på højkant). Trækonstruktionen kunne erkendes i den østlige profil og blev ikke taget op. Træværket var temmelig nedbrudt i kanterne af konstruktionen.

11 Fotoliste

Nr.	Motiv	Set mod	Dato/ini
	Toldbodgade 24-35		
DSC115_1682	A99 brolægning	NØ	15.1.2013 SDW
DSC115_1687	A99 brolægning	NV	15.1.2013 SDW
DSC115_1688	A99 brolægning	NV	15.1.2013 SDW
DSC115_1691	A98 funda	N	15.1.2013 SDW
DSC115_1692	A98 funda	N	15.1.2013 SDW
DSC115_1695	A98 funda	NV	15.1.2013 SDW
DSC115_1696	A98 funda, "kantsten"	-	15.1.2013 SDW
DSC117_0660	A100 planke, A101 lerpakning, A102 fyld	NV	16.1.2013 SDW
DSC117_0661	A100 planke, A101 lerpakning, A102 fyld	NV	16.1.2013 SDW
DSC117_0662	A100 planke, A101 lerpakning, A102 fyld	NØ	16.1.2013 SDW
DSC117_0666	A105 træX	SØ	17.1.2013 SDW
DSC117_0667	A105 træX, detail midtersamling	SØ	17.1.2013 SDW
DSC117_0668	A105 træX, detail efter fjernelse af midtersamling	SØ	17.1.2013 SDW
DSC117_0669	Skråt stilled stolpe efter optagning	-	17.1.2013 SDW
DSC117_0670	A105 træX, detail skråstiver	-	17.1.2013 SDW
DSC117_0672	A105 træX, detail ende med skråstiver, oppefra	-	18.1.2013 SDW
DSC117_0674	A105 træX, detail ende med skråstiver, profil	-	18.1.2013 SDW
DSC117_0675	A105 træX, detail ende uden skråstiver, profil	-	18.1.2013 SDW
DSC117_0676	A105 træX, detail ende uden skråstiver, oppefra	-	18.1.2013 SDW
DSC117_0677	A105 træX, efter optagelse	-	18.1.2013 SDW
DSC117_0679	A105 træX, efter optagelse	-	18.1.2013 SDW
DSC117_0680	A105 træX, detail ende uden skråstiver	-	18.1.2013 SDW
DSC117_0681	A105 træX, detail ende uden skråstiver	-	18.1.2013 SDW
DSC_1700	A97 fodrem?	NØ	21.1.2013 SDW
DSC_1705	A97 fodrem?	SØ	21.1.2013 SDW
DSC_1707	A97 fodrem? Arb foto	NØ	21.1.2013 SDW
DSC_1709	A97 fodrem?	SV	21.1.2013 SDW
DSC_1710	A97 fodrem? P5	NV	21.1.2013 SDW
DSC_1711	A97 fodrem? P5	NV	21.1.2013 SDW
DSC_1713	Fundament over A97	SØ	21.1.2013 SDW
20130128_114737	Brolægning A111	NV	2.4.2013 SDW
DSC117_0664	A103 planke, A104 funda	NV	7.4.2013 SDW
	Toldbodgade 33-35		
WP_20130408_007	A112 funda	SV	8.4.2013 JLM
WP_20130408_008	A112 funda	SV	8.4.2013
WP_20130408_012	A112 funda	NV	8.4.2013
WP_20130408_013	A112 funda, detail	NV	8.4.2013
WP_20130408_015	A112 funda, detailnedre del	SV	8.4.2013
WP_20130408_016	A112 funda, detailøvre del	SV	8.4.2013
WP_20130409_002	A112 funda, arb foto	SØ	9.4.2013

WP_20130409_003	A112 funda, arb foto	NV	9.4.2013
WP_20130409_005	A112 funda, detail	NV	9.4.2013
WP_20130409_006	A112 funda, arb foto	V	9.4.2013
WP_20130409_013	A112 funda, arb foto	S	9.4.2013
WP_20130409_015	A112 funda detalje	SV	9.4.2013
WP_20130409_017	A112 funda		9.4.2013
WP_20130409_023	A112 funda, arb foto	SØ	9.4.2013
WP_20130409_024	A112 funda	V	9.4.2013
1	A120 tværmur, slaggelag	S	23.4.2013 SDW
2	Arb foto over grøft	NV	23.4.2013 SDW
3	A121 fundasyldsten/brolægn	NV	23.4.2013 SDW
4	A112 funda	SØ	23.4.2013 SDW
5	"Slaggelag" + A120 tvær-funda	SV	23.4.2013 SDW
6	A112 funda	SØ	23.4.2013 SDW
Billede 003	Arb foto ved port Toldbodgade 33	SØ	25.4.2013
	Sankt Annæ Plads 10-12		
DSC_2291	Sankt Annæ Plads, ledningsopgravning i baggård v. nr. 12	NV	22.6.2013 NHA
DSC_2292	Rest af teglstensfundament	NØ	22.6.2013 NHA
DSC_2294	Opgravning i port mellem nr. 10 og 12	NV	22.6.2013 NHA
DSC_2295	Rest af teglstensfundament	Ø	22.6.2013 NHA
DSC_2296	Rest af teglstensfundament	NØ	22.6.2013 NHA
DSC_2297	Rest af teglstensfundament	NV	22.6.2013 NHA
DSC_2298	Opgravning i baggård v. nr. 10	NV	22.6.2013 NHA
DSC_2299	Opgravning i baggård v. nr. 10	NNØ	22.6.2013 NHA
	Lille Strandstræde 20		
DSC_2300	Arb foto ved A123 funda	NØ	24.6.2013 NHA
DSC_2303	A123 funda	S	24.6.2013 NHA
	Toldbodgade 19-21		
20130705_074611	A130 fundament	NV	5.7.2013 SDW
20130705_074853	A130 fundament	SV	5.7.2013 SDW
20130705_090521	A131 træbjælke til muligt træ X	NV	5.7.2013 SDW
20130705_090543	A131 træbjælke til muligt træ X	NØ	5.7.2013 SDW
20130702_105612	A128 funda	NØ	2.7.2013 SDW
20130702_105630	A128 funda	NV	2.7.2013 SDW
20130702_113728	Arb foto grøft	S	2.7.2013 SDW
20130702_113738	Arb foto grøft	SØ	2.7.2013 SDW
20130702_113749	Arb foto grøft	SV	2.7.2013 SDW
20130702_113802	A128 funda	SV	2.7.2013 SDW
	Sankt Annæ Plads 15		
DSC_2365	A132 oversigt	NØ	1.8.2013 NHA
DSC_2366	A132 detail	NØ	1.8.2013 NHA
DSC_2367	A132 oversigt	Ø	1.8.2013 NHA

12 Fundliste

X nr	Context	Name	Material	Type	N	W(g)	Dating
1	1000	Grytor/krukor	Ceramic	Pot/jug	15	275	Post medieval
2	1000	Trefotsgryta	Ceramic	Stjert pot	1	123	Post medieval
3	1000	Fat	Ceramic	Dish	5	78	Post medieval
4	1000	Westerwald	Ceramic	Pot	2	29	Post medieval
5	1000	Stentøj	Ceramic	Pot/jug	2	13	Post medieval
6	1000	Holländsk majolika	Ceramic	Dish	5	156	Early post-medieval
7	1000	Fajans	Ceramic	Plate	12	114	Post medieval
8	1000	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	4	8	Post medieval
9	1000	Märkt: IT	Pipeclay	Clay pipe	1	2	Post medieval
10	1000	Flaskglas	Glass	Bottle	1	4	Post medieval
11	1026	Jydepotta	Ceramic	Pot	1	18	Post medieval
12	1026	Märkt: "Hoppet"	Pipeclay	Clay pipe	1	7	Late post-medieval
13	1026	Märkt: 74 under krona	Pipeclay	Clay pipe	1	8	Late post-medieval
14	100001	Westerwald	Ceramic	Pot/jug	1	6	Post medieval
15	100001	Fajanstallrik	Ceramic	Plate	1	18	Late post-medieval
16	100001	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	4	Post medieval
17	100002	Krukor/grytor	Ceramic	Pot	21	643	Post medieval
18	100002	Felbränd?	Ceramic	Pot	2	93	Post medieval
19	100002	Litet fat	Ceramic	Dish	1	9	Post medieval
20	100002	Bly-och tennglasyr?	Ceramic	Pot	1	154	Post medieval
21	100002	Holländsk kruka m öron	Ceramic	Pot	1	107	Post medieval
22	100002	Holländskt durkslag	Ceramic	Collender	1	44	Post medieval
23	100002	Jydepotta	Ceramic	Pot	1	18	Post medieval
24	100002	Siegburgkanna	Ceramic	Tankard	2	18	Post medieval
25	100002	Kinesisk(a) tallrik(ar)	Ceramic	Plate	2	6	Post medieval
26	100002	Holländsk fajanskruka	Ceramic	Pot	1	73	Post medieval
27	100002	Fajansfat	Ceramic	Plate	7	20	Post medieval
28	100002	Flintgods	Ceramic	Plate	2	9	Modern time
29	100002	Väggkakel m bruk	CBM	Wall tile	1	82	Post medieval

30	100002	Taktegel	CBM	Roof tile	1	15	Post medieval
31	100002	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	11	22	Post medieval
32	100002	Dek pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	3	Post medieval
33	100002	Flaskglas	Glass	Bottle	3	15	Post medieval
34	100002	Fönsterglas	Glass	Window glass	1	1	Post medieval
35	100007	Fat	Ceramic	Plate	2	68	Post medieval
36	100007	Stekpanna	Ceramic	Stjert pan	1	120	Post medieval
37	100007	Fat år 1709	Ceramic	Plate	1	175	Late post-medieval
38	100007	Öronskål vitgods	Ceramic	Bowl	1	17	Post medieval
39	100007	Fajansfat	Ceramic	Plate	2	70	Post medieval
40	100007	Westerwald	Ceramic	Pot	3	37	Post medieval
41	100007	Väggkakel kvinna	CBM	Wall tile	1	37	Post medieval
42	100007	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	3	Post medieval
43	100007	Dricksglas målat	Glass	Drinking glass	1	6	Post medieval
44	100007	Fönsterhake?	Iron	Hinge	1	27	Post medieval
45	100009	Fat	Ceramic	Plate	2	36	Post medieval
46	100009	Krutor/grytor	Ceramic	Pot	20	280	Post medieval
47	100009	Trefotsgrytor	Ceramic	Stjert pot	4	219	Post medieval
48	100009	Yngre svartgods	Ceramic	Pot	1	43	Post medieval
49	100009	Westerwald kanna	Ceramic	Jug	1	73	Post medieval
50	100009	Westerwald krutor	Ceramic	Pot	3	46	Post medieval
51	100009	Holländsk majolika	Ceramic	Dish	4	122	Post medieval
52	100009	Lockskål fajans	Ceramic	Jar	1	5	Post medieval
53	100009	Fajansfat	Ceramic	Plate	3	33	Post medieval
54	100009	Tyskt? vitgods	Ceramic	Plate	1	19	Post medieval
55	100009	Sirapskruka	Ceramic	Pot	4	914	Late post-medieval
56	100009	Fönsterglas	Glass	Window glass	1	3	Post medieval
57	100009	Medicinflaska	Glass	Medicin bottle	1	10	Post medieval
58	100009	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	2	7	Post medieval
59	100009	Dek. pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	2	9	Post medieval
60	100009	Järnhandtag?	Iron	Handle	1	203	Post medieval

61	100011	Stort fat	Ceramic	Dish	1	65	Post medieval
62	100016	Grytor	Ceramic	Pot	3	80	Post medieval
63	100016	Stort fat	Ceramic	Plate	1	214	Post medieval
64	100016	Yngre svartgods	Ceramic	Pot	1	21	Post medieval
65	100016	Dek. pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	8	Post medieval
66	100028	Kruka/gryta	Ceramic	Pot	2	37	Post medieval
67	100028	Förningskruka	Ceramic	Pot	1	96	Post medieval
68	100028	Skål? med öra	Ceramic	Bowl	1	56	Post medieval
69	100028	Grön skål? m öra	Ceramic	Bowl	1	62	Post medieval
70	100028	Jydepotta	Ceramic	Pot	1	96	Post medieval
71	100028	Fajansfat	Ceramic	Dish	1	11	Post medieval
72	100028	Dek glasbägare	Glass	Goblet	1	5	Early post-medieval
73	100028	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	2	Post medieval
74	100028	Stor järnspik	Iron	Nail	1	35	Post medieval
75	100029	Fat m öra?	Ceramic	Dish	1	28	Post medieval
76	100029	Fajansfat?	Ceramic	Plate	1	6	Post medieval
77	100034	Engoberat fat	Ceramic	Dish	1	3	Post medieval
78	100034	Gryta	Ceramic	Pot	1	9	Post medieval
79	100034	Kinsesiskt porslin	Ceramic	Dish	1	27	Post medieval
80	100034	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	3	Post medieval
81	100034	Vitt med blå fläckar	Glass	Sherd	1	2	Post medieval
82	100039	Slagg	Slag	Unknown	13	429	Post medieval
83	100040	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	5	Post medieval
84	100040	Yngre svartgods	Ceramic	Pot	1	9	Post medieval
85	100040	Öl/vattenflaska	Glass	Bottle	1	83	Modern time
86	100040	Sländtrissa?	Sandstone	Spindle whorl	1	10	Post medieval
87	100041	Kruka/gryta	Ceramic	Pot	2	6	Post medieval
88	100041	Saltglaserat	Ceramic	Sherd	1	2	Modern time
89	100041	"Pottemagerfajence"	Ceramic	Dish	1	41	Post medieval
90	100041	Blomkruka	Ceramic	Flower pot	1	319	Post medieval
91	100041	Glaserat taktegel	CBM	Roof tile	1	24	Post medieval

92	100041	Vinbutelj	Glass	Wine bottle	1	90	Late post-medieval
93	100041	Klädkrok?	Iron	Hook	1	65	Post medieval
94	100042	Gryta/kruka	Ceramic	Pot	1	8	Post medieval
95	100042	Fajanstallrik	Ceramic	Plate	1	1	Post medieval
96	100044	Kruka	Ceramic	Pot	1	8	Post medieval
97	100044	Fajanslock	Ceramic	Lid	1	17	Post medieval
98	100044	Fajanskruka	Ceramic	Pot	1	178	Post medieval
99	100044	Flintgodsskål	Ceramic	Bowl	1	34	Late post-medieval
100	100053	Fat?	Ceramic	Dish	1	55	Post medieval
101	100066	Westerwald	Ceramic	Jug	1	13	Post medieval
Sum					236	7 040	

13 Bilag

Bilag 1.	Fundrapport
Bilag 2.1	Tegning 1
Bilag 2.2	Tegning 2 & 3
Bilag 2.3	Tegning 4
Bilag 2.4	Tegning 5
Bilag 2.5	Tegning 6 & 7
Bilag 2.6	Tegning 8
Bilag 2.7	Tegning 9
Bilag 3	Illustrationer over trækonstruktioner

Bilag 1

Fundarapport

Registrering

Fynden är registrerade i Intrasis-databasen K2012:29. Vid fyndregistreringen har Københavns Museums mall för fyndregistrering använts. Denna är skriven på engelska, så därför har vissa engelska termer använts i registreringen av fynden.

Fynden är registrerade med avseende på följande parametrar: *X-number*, *Name*, *Material*, *Type*, *Fragmentation*, *Number*, *Weight*, *Provenance*, *Dating* och *Findcategory*. Parametern *Name* avser sökord rörande datering och typ. *X-number* avser fyndnummer som används inom Museet för identifikation. *Type* avser den ursprungliga form eller typ som fyndet representerar. *Number* avser antalet skärvor eller fragment, men det har inte tagits någon hänsyn till hur många föremål de representerar. Mått har endast registrerats om det rör sig om föremål som är intakta eller nästan intakta, eller om det på annat sätt bedömts som relevant. Under parametern *Provenance* anges geografisk härkomst. *Dating* avser en perioddatering, vars indelning är definierad av Nationalmuseet.

Keramiska fynd har även registrerats med avseende på gods (*Ceramic ware*), godstyp (*Fabric*), undertyp (*Sub fabric*), och dekorerings (*Decoration*).

Eftersom det aktuella fyndmaterialet är att betrakta som lösfynd, så har registreringen gjorts på en basal nivå. De enskilda föremålen har inte registrerats var för sig, utan de har samlats i materialkategorier eller föremålskategorier.

Fyndregistreringen samt framställningen av rapportens fyndavsnitt har utförts av Claes Hadevik tillsammans med Rikke Søndergaard Kristensen.

Undersökningsresultat

Fynd

Fyndmaterialet består 236 föremål med en sammanlagd vikt av drygt 7 kg (tab. 1). Det fanns inte möjlighet att insamla alla de föremål som observerades, så de här presenterade fynden skall bara ses som ett representativt urval. Förutom vissa fynd från 1800- och 1900-talen, så kan materialet dateras till 1600- och 1700-talet. Materialet representerar både inhemsk produktion samt import från Europa och Kina.

Fyndkategori	Antal	Vikt (g)
Glas	12	219
Keramik (skärvor)	173	5 803
Keramiskt byggnadsmaterial (CBM)	4	158
Kritpipor (fragment)	29	91

Metallföremål, järn	4	330
Sandsten	1	10
Slagg	13	429
Summa	236	7 040

Tabell 1. Samtliga fynd. En detaljerad fyndlista återfinns i Appendix.

Huvuddelen av fynden utgörs av olika typer av keramik, och de godstyper som finns representerade är olika typer av lergods, stengods, porslin, flintgods, fajans, majolika och industriellt gods, som flintgods eller *cream ware* (tab. 2 och 3). Av lergodset är det yngre svartgodset producerat i Danmark, vitgodset är av tysk eller holländsk härkomst, medan det yngre rödgodset är av både inhemsk och tysk eller holländsk tillverkning (fig. 1). Fajansen och majolikan är huvudsakligen holländsk, även om en del av fajansen sannolikt är av lokal produktion (Store Kongensgade). Bland fajansen finns också ett fragment av ett fat av s.k. stettinergods, vilket, som namnet antyder, härstammar från området kring staden Stettin, i nuvarande nordvästra Polen. Stengodset är av tysk härkomst, bl.a. från Westerwald och Siegburg. Porslinet är kinesiskt och från Qing-dynastin (1644–1911), förmodligen tillverkat under kejsarens Qianlong (1736–1795) regeringstid (fig. 2).

Godstyp	Antal	Vikt (g)
Fajans	33	587
Industriellt gods (<i>cream ware</i> m.m.)	3	43
Majolika	9	278
Porslin	3	33
Stengods (<i>stoneware</i>)	16	237
Yngre rödgoods	101	4 384
Yngre svartgoods	6	205
Yngre vitgoods	2	36
Summa	173	5 803

Tabell 2. Keramikfynd, godstyper.

X nr	Name	Type	N	W (g)	Cer. ware	Fabric	Sub fabric	Dating
1	Grytor/krukor	Pot/jug	15	275	Earthenware	Late Redware	Unsources, late redware	Post medieval
2	Trefotsgröta	Stjert pot	1	123	Earthenware	Late Redware	Unsources, late redware	Post medieval
3	Fat	Dish	5	78	Earthenware	Late Redware	Unsources, late redware	Post medieval
4	Westerwald	Pot	2	29	Stoneware	German Stoneware	Westerwald	Post medieval

5	Stentøj	Pot/jug	2	13	Stoneware	Unsourced		Post medieval
6	Holländsk majolika	Dish	5	156	Majolica	Dutch majolica		Early post-medieval
7	Fajans	Plate	12	114	Faience	Unsourced		Post medieval
11	Jydepotta	Pot	1	18	Earthenware	Late Greyware	Jydepots	Post medieval
14	Westerwald	Pot/jug	1	6	Stoneware	German Stoneware	Westerwald	Post medieval
15	Fajanstallrik	Plate	1	18	Faience	European faience		Late post-medieval
17	Krukor/grytor	Pot	21	643	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
18	Felbränd?	Pot	2	93	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
19	Litet fat	Dish	1	9	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
20	Bly-och tennglasyr?	Pot	1	154	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
21	Holländsk kruka m öron	Pot	1	107	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
22	Holländskt durkslag	Collender	1	44	Earthenware	Late Redware	Dutch redware	Post medieval
23	Jydepotta	Pot	1	18	Earthenware	Late Greyware	Jydepots	Post medieval
24	Siegburgkanna	Tankard	2	18	Stoneware	German Stoneware	Siegburg younger type	Post medieval
25	Kinesisk(a) tallrik(ar)	Plate	2	6	Porcelain	Chinese porcelain	Blue decorated	Post medieval
26	Holländsk fajanskruka	Pot	1	73	Faience	Dutch faience		Post medieval
27	Fajansfat	Plate	7	20	Faience	European faience		Post medieval
28	Flintgods	Plate	2	9	Ind. ceramics	Danish ind. ceramics		Modern time
35	Fat	Plate	2	68	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
36	Stekpanna	Stjert pan	1	120	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
37	Fat år 1709	Plate	1	175	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Late post-medieval
38	Öronskål vitgods	Bowl	1	17	Earthenware	Late Light-fired	Netherlands, bichrome ware	Post medieval
39	Fajansfat	Plate	2	70	Faience	European faience		Post medieval
40	Westerwald	Pot	3	37	Stoneware	German Stoneware	Westerwald	Post medieval
45	Fat	Plate	2	36	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval
46	Krukor/grytor	Pot	20	280	Earthenware	Late Redware	Unsourced, late redware	Post medieval

47	Trefotsgrytor	Stjert pot	4	219	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
48	Yngre svartgods	Pot	1	43	Earthenware	Late Greyware	Undefined late greyware	Post medieval
49	Westerwald kanna	Jug	1	73	Stoneware	German Stoneware	Westerwald	Post medieval
50	Westerwald krukor	Pot	3	46	Stoneware	German Stoneware	Westerwald	Post medieval
51	Holländsk majolika	Dish	4	122	Majolica	Dutch majolica		Post medieval
52	Lockskål fajans	Jar	1	5	Faience	European faience		Post medieval
53	Fajansfat	Plate	3	33	Faience	European faience		Post medieval
54	Tyskt? vitgods	Plate	1	19	Earthenware	Late Light-fired		Post medieval
55	Sirapskruka	Pot	4	914	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Late post-medieval
61	Stort fat	Dish	1	65	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
62	Grytor	Pot	3	80	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
63	Stort fat	Plate	1	214	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
64	Yngre svartgods	Pot	1	21	Earthenware	Late Greyware	Undefined late greyware	Post medieval
66	Kruka/gryta	Pot	2	37	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
67	Förningskruka	Pot	1	96	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
68	Skål? med öra	Bowl	1	56	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
69	Grön skål? m öra	Bowl	1	62	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
70	Jydepotta	Pot	1	96	Earthenware	Late Greyware	Jydepots	Post medieval
71	Fajansfat	Dish	1	11	Faience	European faience		Post medieval
75	Fat m öra?	Dish	1	28	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
76	Fajansfat?	Plate	1	6	Faience	European faience		Post medieval
77	Engoberat fat	Dish	1	3	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
78	Gryta	Pot	1	9	Earthenware	Late Redware		Post medieval
79	Kinsesiskt porslin	Dish	1	27	Porcelain	Chinese porcelain	Blue decorated	Post medieval
84	Yngre svartgods	Pot	1	9	Earthenware	Late Greyware	Undefined late greyware	Post medieval
87	Kruka/gryta	Pot	2	6	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
88	Saltglaserat	Sherd	1	2	Stoneware	European stoneware		Modern time
89	"Pottmagerfaience"	Dish	1	41	Faience	Pottmager Faience		Post medieval

90	Blomkruka	Flower pot	1	319	Earthenware	Late Redware		Post medieval
94	Gryta/kruka	Pot	1	8	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
95	Fajanstallrik	Plate	1	1	Faience	Un sourced		Post medieval
96	Kruka	Pot	1	8	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
97	Fajanslock	Lid	1	17	Faience	European faience		Post medieval
98	Fajanskruka	Pot	1	178	Faience	European faience		Post medieval
99	Flintgodsskål	Bowl	1	34	Ind. ceramics	Un sourced		Late post-medieval
100	Fat?	Dish	1	55	Earthenware	Late Redware	Un sourced, late redware	Post medieval
101	Westerwald	Jug	1	13	Stoneware	German Stoneware	Westerwald	Post medieval

Tabell 3. Samliga keramikfynd.

Övriga keramiska fynd utgörs av taktegel och väggekakel (fig. 3) och kritpipor. När det gäller kritpiporna så har tillverkaren i två fall kunnat konstateras, och i båda fallen rör det sig om pipmakare från den holländska staden Gouda. En pipa är märkt med talet 74 under en krona (fig. 4), och denna märkning användes i verkstaden tillhörande Hendrik van den Broek (1733–1736/1742). En annan tillverkare som har kunnat identifieras är Pieter Jonathans Scharp (1655/1660–1683) eller någon av dennes efterföljare (fram t.o.m. 1735). En tredje pipa är märkt "IT", men i detta fall har någon tillverkare inte kunnat identifieras.

Glaset utgörs av olika typer av flask- och fönsterglas samt dricksglas. Ett fragment av ett dricksglas, förmodligen tyskt och från 1700-talet, har polykrom bemålning (fig. 5). Ett annat fragment, förmodligen också, tyskt, men möjligen något äldre, har pålagda knoppar och lister (fig. 6).

Järnföremålen utgörs av olika byggnads- och konstruktionsdetaljer samt slagg. Utöver detta påträffades ett cylindriskt stycke sandsten med genomborrat hål, som till formen påminner om en förhistorisk sländtrissa (fig. 7).

Figur 1. Fat av yngre rödgods med engobe av piplera och hämrad dekor (x37), sannolikt av inhemsk tillverkning och daterat 1709.

Figur 2. Fat av kinesiskt porslin med blå bemålning under genomskinlig glasyr (x79), sannolikt 1700-tal.

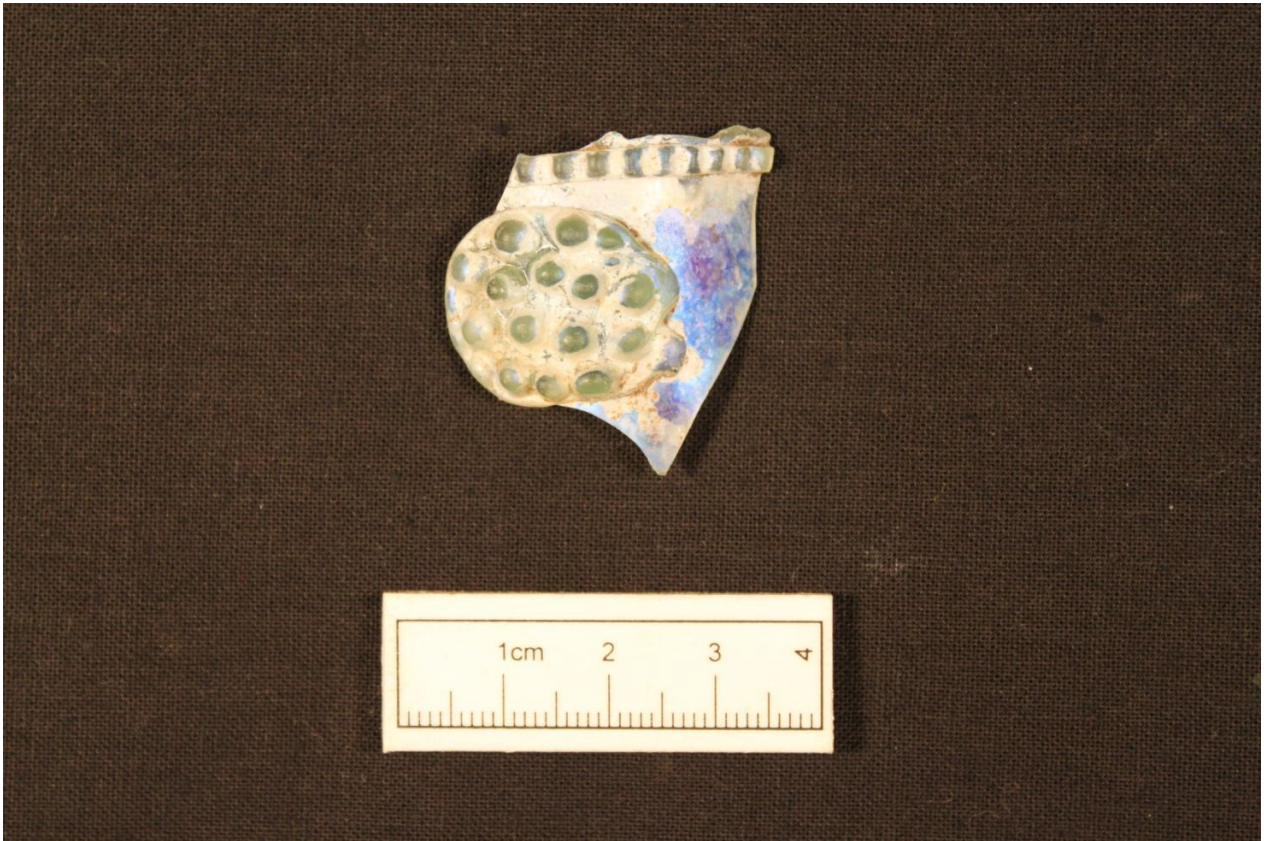
Figur 3. Väggekakel med tennglasyr och blå dekormålning (x41), sannolikt 1700-tal.

Figur 4. Kritpipa (x13). Hendrik van den Broek (1733–36/42), Gouda, Holland.

Figur 5. Dricksglas med målad dekor (x43), sannolikt Tyskland, 1700-tal.

Figur 6. Glasbägare med pålagd dekor (x72), sannolikt Tyskland, 1600-tal. Den iriserande färgen på glaset är orsakad av s.k. glaspest (felaktig kemisk sammansättning av glasmassan). Ursprunglig färg är ljusgrön.

Figur 7. Cylinder av sandsten med genomborrat hål (x86), möjligen en sländtrissa.

Utvärdering

Fyndmaterialet är av den karaktären som man normalt kan förväntas påträffa på en plats som denna, i en nordeuropeisk storstad. Referenser

Litteratur

Bartels, M. 1999. *Cities in Sherds 2. Catalogue. Finds from Cesspits in Deventer, Dordrecht, Nijmegen and Tiel (1250–1900)*. Zwolle.

Duco, D.H. 1987. *De Nederlanse Kleipijp. Handboek voor dateren en determineren*. Pijpenkabinet, Leiden.

Duco, D.H. 2003 *Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda*. Pijpenkabinet, Amsterdam.

Gawronski, J. (ed.) 2012. *Amsterdam Ceramics. A City's History and an archaeological ceramics catalogue 1175–2012*. Amsterdam.

Appendix

Fyndlista

X nr	Context	Name	Material	Type	N	W(g)	Dating
1	1000	Grytor/krukor	Ceramic	Pot/jug	15	275	Post medieval
2	1000	Trefotsgryta	Ceramic	Stjert pot	1	123	Post medieval
3	1000	Fat	Ceramic	Dish	5	78	Post medieval
4	1000	Westerwald	Ceramic	Pot	2	29	Post medieval
5	1000	Stentøj	Ceramic	Pot/jug	2	13	Post medieval
6	1000	Holländsk majolika	Ceramic	Dish	5	156	Early post-medieval
7	1000	Fajans	Ceramic	Plate	12	114	Post medieval
8	1000	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	4	8	Post medieval
9	1000	Märkt: IT	Pipeclay	Clay pipe	1	2	Post medieval
10	1000	Flaskglas	Glass	Bottle	1	4	Post medieval
11	1026	Jydepotta	Ceramic	Pot	1	18	Post medieval
12	1026	Märkt: "Hoppet"	Pipeclay	Clay pipe	1	7	Late post-medieval
13	1026	Märkt: 74 under krona	Pipeclay	Clay pipe	1	8	Late post-medieval
14	100001	Westerwald	Ceramic	Pot/jug	1	6	Post medieval
15	100001	Fajanstallrik	Ceramic	Plate	1	18	Late post-medieval
16	100001	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	4	Post medieval
17	100002	Krukor/grytor	Ceramic	Pot	21	643	Post medieval
18	100002	Felbränd?	Ceramic	Pot	2	93	Post medieval
19	100002	Litet fat	Ceramic	Dish	1	9	Post medieval
20	100002	Bly-och tennglasyr?	Ceramic	Pot	1	154	Post medieval
21	100002	Holländsk kruka m öron	Ceramic	Pot	1	107	Post medieval
22	100002	Holländskt durkslag	Ceramic	Collender	1	44	Post medieval
23	100002	Jydepotta	Ceramic	Pot	1	18	Post medieval
24	100002	Siegburgkanna	Ceramic	Tankard	2	18	Post medieval
25	100002	Kinesisk(a) tallrik(ar)	Ceramic	Plate	2	6	Post medieval
26	100002	Holländsk fajanskruka	Ceramic	Pot	1	73	Post medieval
27	100002	Fajansfat	Ceramic	Plate	7	20	Post medieval
28	100002	Flintgods	Ceramic	Plate	2	9	Modern time
29	100002	Väggkachel m bruk	CBM	Wall tile	1	82	Post medieval
30	100002	Taktegel	CBM	Roof tile	1	15	Post medieval

31	100002	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	11	22	Post medieval
32	100002	Dek pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	3	Post medieval
33	100002	Flaskglas	Glass	Bottle	3	15	Post medieval
34	100002	Fönsterglas	Glass	Window glass	1	1	Post medieval
35	100007	Fat	Ceramic	Plate	2	68	Post medieval
36	100007	Stekpanna	Ceramic	Stjert pan	1	120	Post medieval
37	100007	Fat år 1709	Ceramic	Plate	1	175	Late post-medieval
38	100007	Öronskål vitgods	Ceramic	Bowl	1	17	Post medieval
39	100007	Fajansfat	Ceramic	Plate	2	70	Post medieval
40	100007	Westerwald	Ceramic	Pot	3	37	Post medieval
41	100007	Väggkakel kvinna	CBM	Wall tile	1	37	Post medieval
42	100007	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	3	Post medieval
43	100007	Dricksglas målat	Glass	Drinking glass	1	6	Post medieval
44	100007	Fönsterhake?	Iron	Hinge	1	27	Post medieval
45	100009	Fat	Ceramic	Plate	2	36	Post medieval
46	100009	Krukor/grytor	Ceramic	Pot	20	280	Post medieval
47	100009	Trefotsgrötor	Ceramic	Stjert pot	4	219	Post medieval
48	100009	Yngre svartgods	Ceramic	Pot	1	43	Post medieval
49	100009	Westerwald kanna	Ceramic	Jug	1	73	Post medieval
50	100009	Westerwald krukor	Ceramic	Pot	3	46	Post medieval
51	100009	Holländsk majolika	Ceramic	Dish	4	122	Post medieval
52	100009	Lockskål fajans	Ceramic	Jar	1	5	Post medieval
53	100009	Fajansfat	Ceramic	Plate	3	33	Post medieval
54	100009	Tyskt? vitgods	Ceramic	Plate	1	19	Post medieval
55	100009	Sirapskruka	Ceramic	Pot	4	914	Late post-medieval
56	100009	Fönsterglas	Glass	Window glass	1	3	Post medieval
57	100009	Medicinflaska	Glass	Medicin bottle	1	10	Post medieval
58	100009	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	2	7	Post medieval
59	100009	Dek. pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	2	9	Post medieval
60	100009	Järnhandtag?	Iron	Handle	1	203	Post medieval
61	100011	Stort fat	Ceramic	Dish	1	65	Post medieval

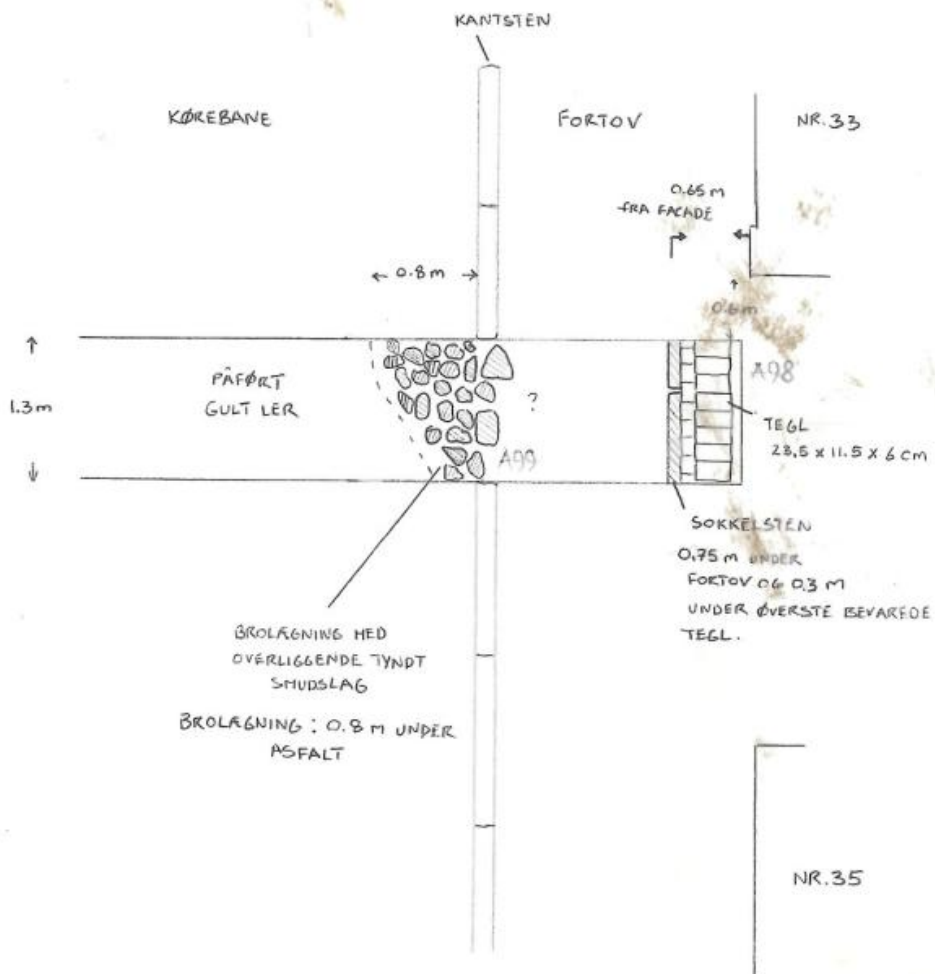
62	100016	Grytor	Ceramic	Pot	3	80	Post medieval
63	100016	Stort fat	Ceramic	Plate	1	214	Post medieval
64	100016	Yngre svartgods	Ceramic	Pot	1	21	Post medieval
65	100016	Dek. pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	8	Post medieval
66	100028	Kruka/gryta	Ceramic	Pot	2	37	Post medieval
67	100028	Förningskruka	Ceramic	Pot	1	96	Post medieval
68	100028	Skål? med öra	Ceramic	Bowl	1	56	Post medieval
69	100028	Grön skål? m öra	Ceramic	Bowl	1	62	Post medieval
70	100028	Jydepotta	Ceramic	Pot	1	96	Post medieval
71	100028	Fajansfat	Ceramic	Dish	1	11	Post medieval
72	100028	Dek glasbägare	Glass	Goblet	1	5	Early post-medieval
73	100028	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	2	Post medieval
74	100028	Stor järnspik	Iron	Nail	1	35	Post medieval
75	100029	Fat m öra?	Ceramic	Dish	1	28	Post medieval
76	100029	Fajansfat?	Ceramic	Plate	1	6	Post medieval
77	100034	Engoberat fat	Ceramic	Dish	1	3	Post medieval
78	100034	Gryta	Ceramic	Pot	1	9	Post medieval
79	100034	Kinsesiskt porslin	Ceramic	Dish	1	27	Post medieval
80	100034	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	3	Post medieval
81	100034	Vitt med blå fläckar	Glass	Sherd	1	2	Post medieval
82	100039	Slagg	Slag	Unknown	13	429	Post medieval
83	100040	Pipskaft	Pipeclay	Clay pipe	1	5	Post medieval
84	100040	Yngre svartgods	Ceramic	Pot	1	9	Post medieval
85	100040	Öl/vattenflaska	Glass	Bottle	1	83	Modern time
86	100040	Sländtrissa?	Sandstone	Spindle whorl	1	10	Post medieval
87	100041	Kruka/gryta	Ceramic	Pot	2	6	Post medieval
88	100041	Saltglaserat	Ceramic	Sherd	1	2	Modern time
89	100041	"Pottemagerfajence"	Ceramic	Dish	1	41	Post medieval
90	100041	Blomkruka	Ceramic	Flower pot	1	319	Post medieval
91	100041	Glaserat taktegel	CBM	Roof tile	1	24	Post medieval
92	100041	Vinbutelj	Glass	Wine bottle	1	90	Late post-medieval

93	100041	Klädkrok?	Iron	Hook	1	65	Post medieval
94	100042	Gryta/kruka	Ceramic	Pot	1	8	Post medieval
95	100042	Fajanstallrik	Ceramic	Plate	1	1	Post medieval
96	100044	Kruka	Ceramic	Pot	1	8	Post medieval
97	100044	Fajanslock	Ceramic	Lid	1	17	Post medieval
98	100044	Fajanskruka	Ceramic	Pot	1	178	Post medieval
99	100044	Flintgodsskål	Ceramic	Bowl	1	34	Late post-medieval
100	100053	Fat?	Ceramic	Dish	1	55	Post medieval
101	100066	Westerwald	Ceramic	Jug	1	13	Post medieval
Sum					236	7 040	

Bilag 2.1

KBM 3987 TOLDBODGADE SYD
15.01.2013 SKITSETEGNING NHA

T1

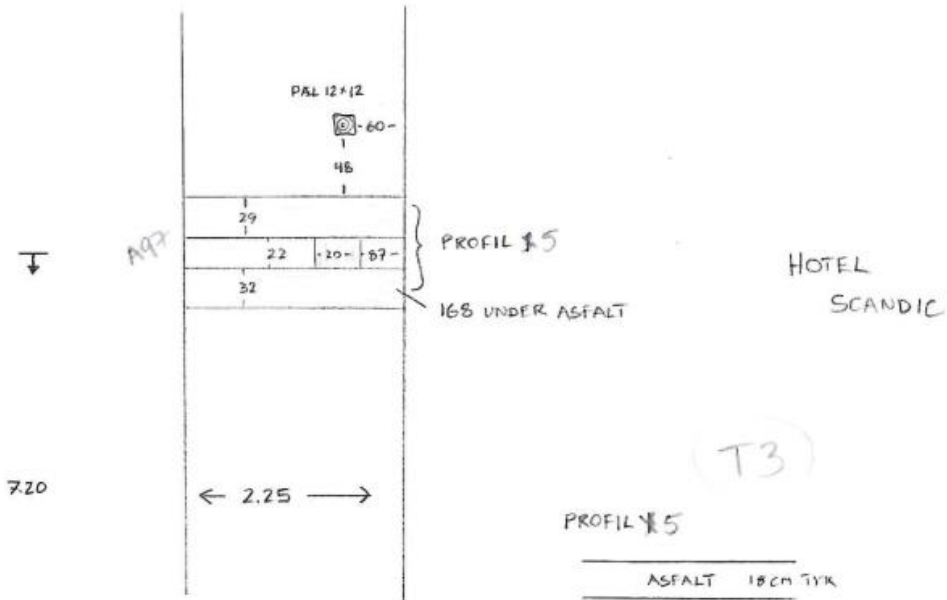

Bilag 2.2

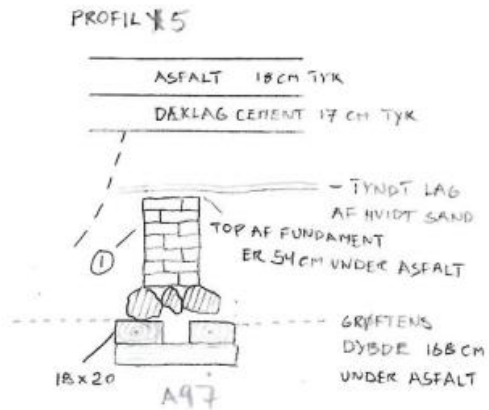
KBM TOLDBODGADE
 PRINCIPSKITSE M. MÅL - EJ MÅLFAST SKITSE
 21.01.2013 NHA
 T2

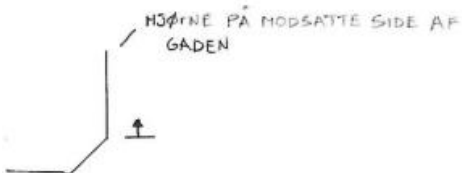
HOVEDGRØFT I TOLDBODGADE

T3

- ① GULE MURSTEN 4,5 CM TYRKE. MØRTEL MELLEM STENENE SMULDRER OG ER NÆSTEN OPLØST.

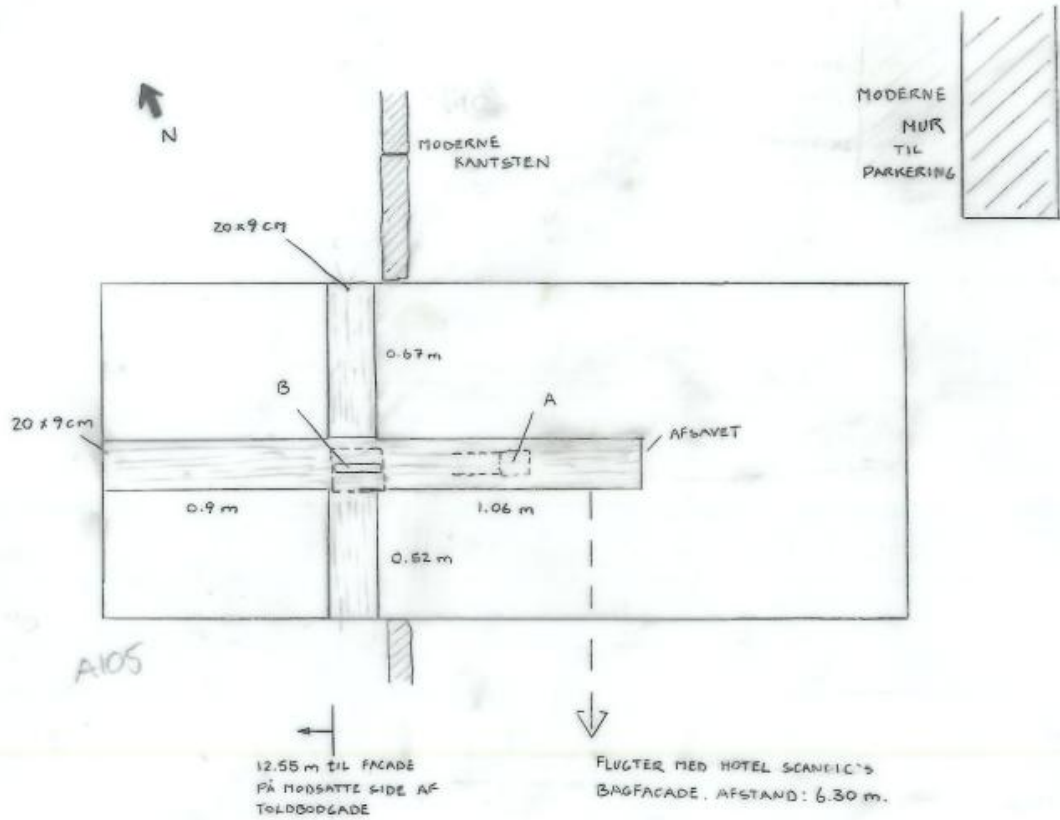
SANKT ANNE PLADS

Bilag 2.3

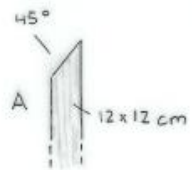
KBM 3927 TOLDBODGADE SYD
 17.01.2013 SKITSETÆGNING 1 1:20

NHA

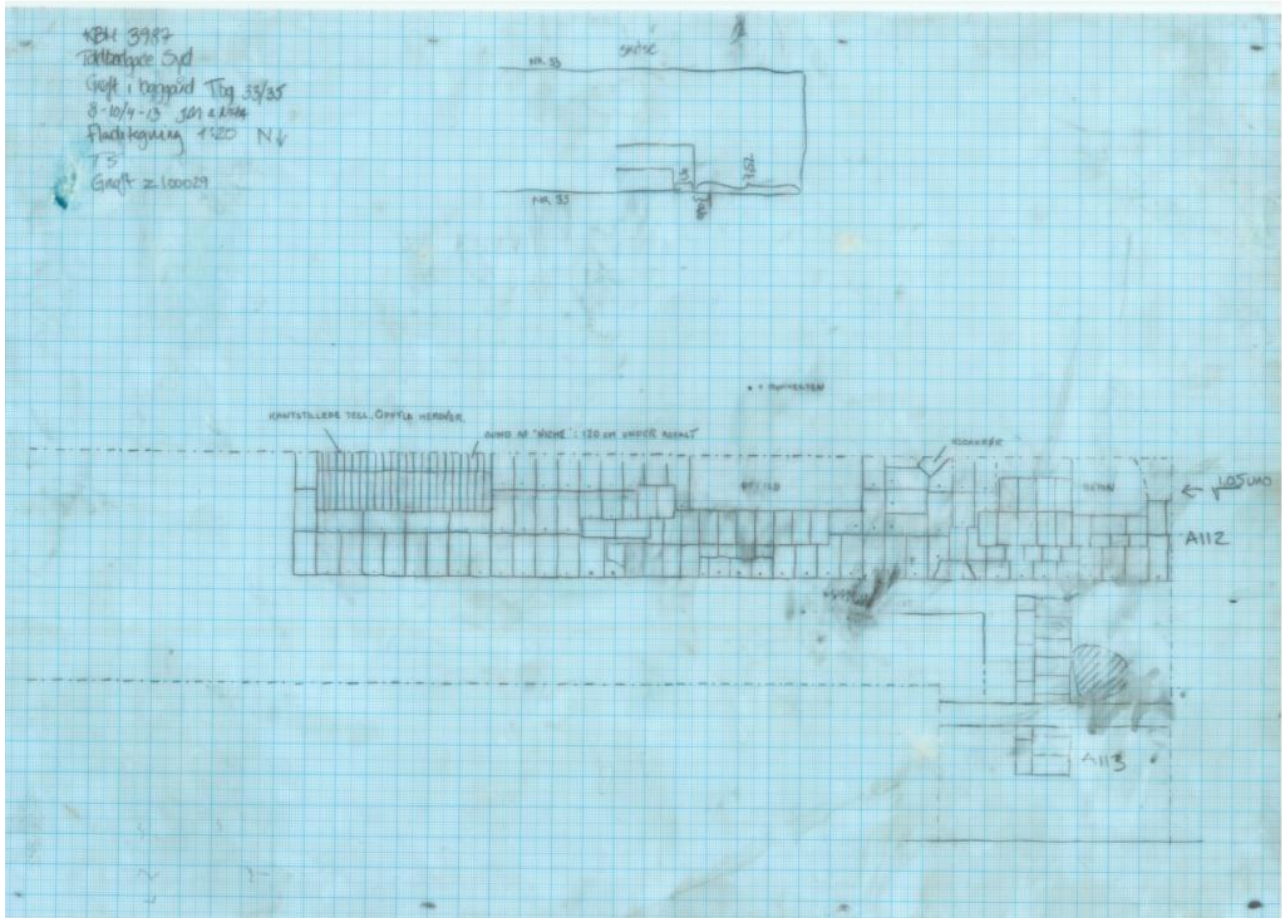
T04

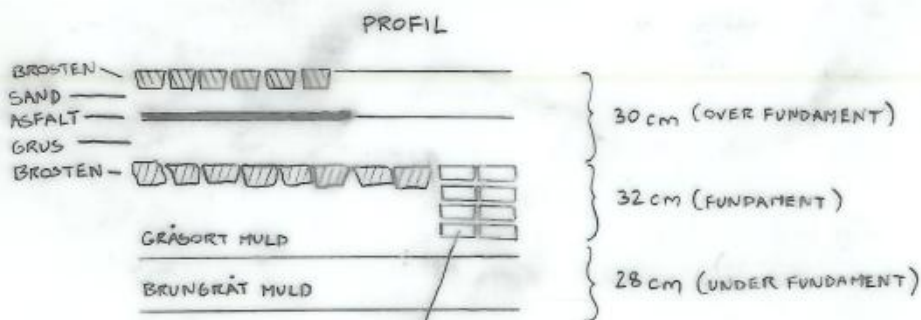
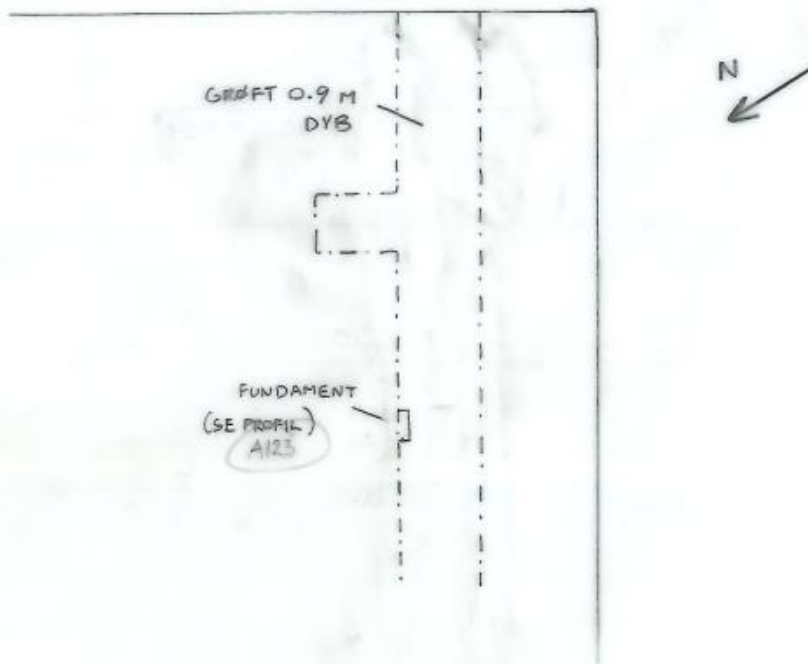
A105

Bilag 2.4

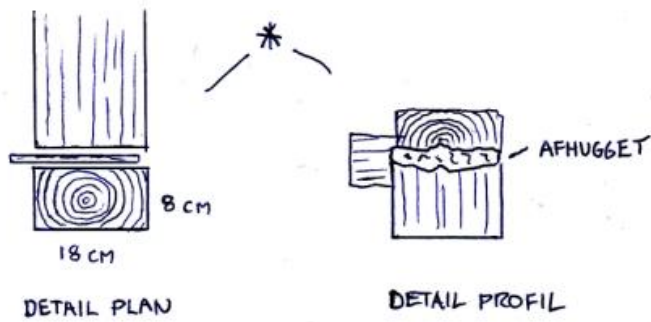
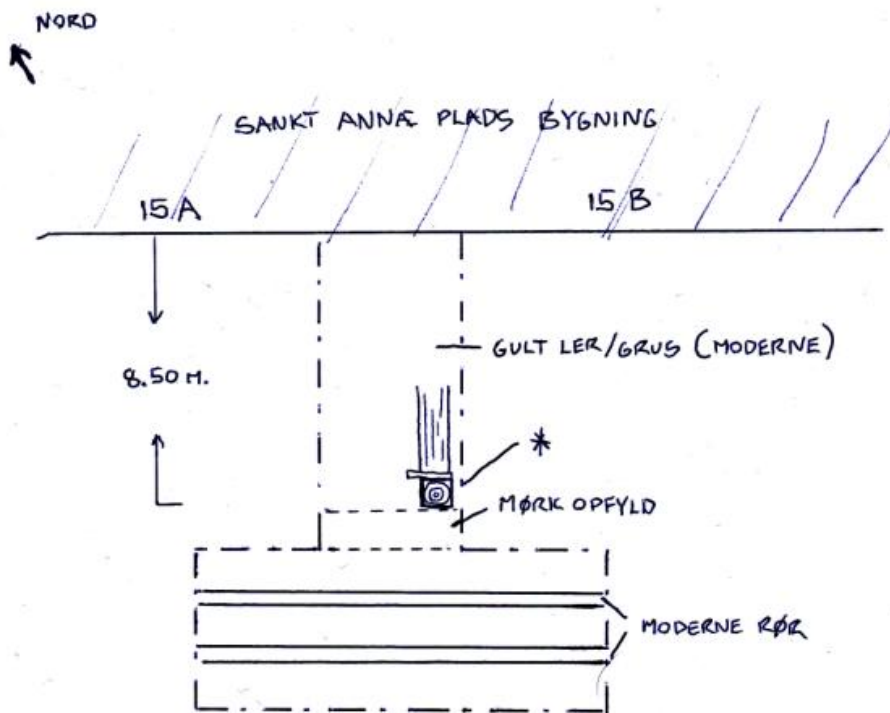

KBM 3987 TOLDBODGADE SYD
 OPGRYVNING I BAGGÅRD V. LILLE STRANDSTREDE 14
 MÅLFAST SKITSE 1:100
 24.6.13 NA
 TB/100080

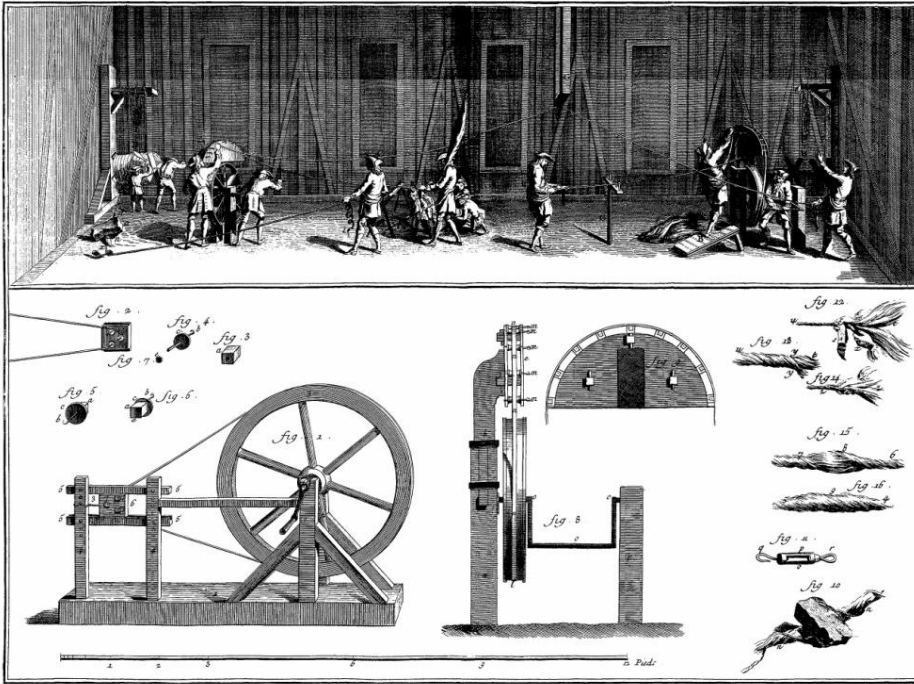
A123
 TEGL I FUNDAMENT ER 11 CM BREDDE
 OG 4.5 CM TYKKE.

Bilag 2.7

Bilag 3

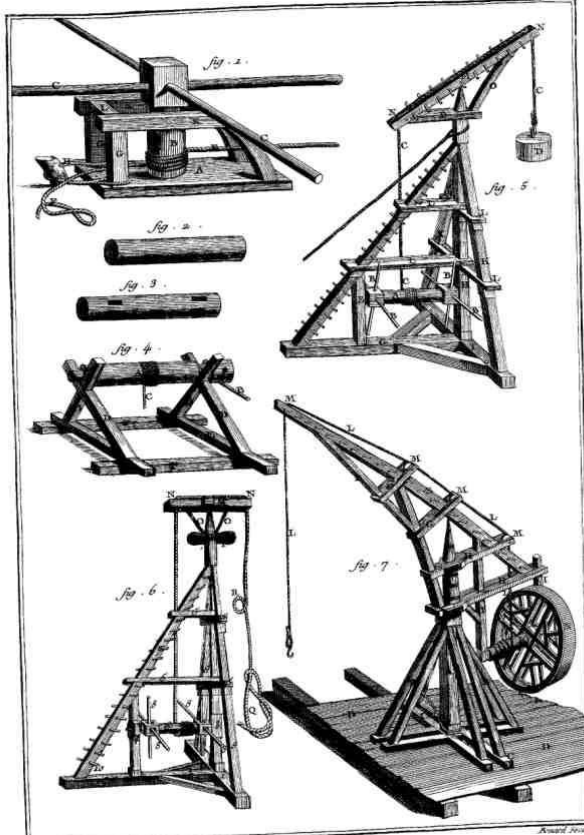
Pl. 31

Corderie.

http://www.alembert.fr/index.php?option=com_content&id=830636524

Pl. XLVII

Charpente/outils

<http://planches.eu/planche.php?nom=CHARPENTE&nr=32>